

Urbánek, Rudolf

Odpor proti volbě Jiříkově. Sjezd Vratislavský

In: Urbánek, Rudolf. *Dvě studie o době poděbradské*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 1929, pp. [143]-208

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118732>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

II.

KANDIDATURA VILÉMA SASKÉHO
NA ČESKÝ TRŮN.
(1458–59)

A. ODPOR PROTI VOLBĚ JIŘÍKOVĚ. SJEZD VRATISLAVSKÝ.

Nenadálá smrt Ladislavova otevřela cestu k českému trůnu, a počet kandidátů, kteří mínili užítí této příležitosti, ukazuje, jak opět již vzrostla vážnost českého státu: doby, kdy osiřelý trůn královský nelákal cizí ctižádosti, již minuly. Při tom lze postihnouti zajímavou souvislost mezi většinou kandidatur a zájmem, udržeti územní zisky, dosažené právě na ujmu českého státu za dřívějších zmatků válečných i následujícího bezvládí. Tohoto ohledu nebyl prost ani kandidát nejvzdálenější, francouzský králevic Karel: s touto kandidaturou bylo v přímém spojení přerušené právě jednání o sňatek Ladislavův s princeznou Magdalenou, sestrou Karlovou, i o spolek česko-francouzský proti Filipovi Burgundskému, při čemž šlo o ztracenou skoro již úplně příslušnost české koruny na dalekém západě, o Lucembursko.

Jednání českých poslů s králem Karlem VII. končilo vyhlídkou, že přes smrt Ladislavovu dojde mezi Čechami a Francií k blízkým stykům. Čeští poslové nejen žádali krále, aby Lucembursko přijal ve svou ochranu¹, nýbrž přední člen poselstva Zdeněk ze Šternberka s rádci královskými hned jednal i o kandidatuře prince Karla na český trůn, slibuje, že se o její zdar přičiní. K námitkám královým, není-li tu dědice nebo dědičky a zvláště nemá-li dědičný nárok sestra Ladislavova Anna, choť Viléma Saského, pan Zdeněk ujišťoval – ve všem ne zcela správně – že ženy v Čechách nemohou dědit a že stavové mají právo, svobodně si voliti, koho chtějí². To bylo na počátku ledna 1458 podnětem Karlovi VII., aby

¹ Würth-Paquet 31. 6.

² Nyní o tom víme určitě z rukopisu státního archivu dráždanského 10.529, jehož tři fascikly podají nám i k dalšímu vypravování mnoho látky, skoro všechno, co se týká nároků Viléma Saského na dědictví po Ladislavovi: 5. března 1458 píše o tom ze Zavidova Vilémovi Saskému při návratu z Prahy

se ujal, pokud bylo lze, držby Lucemburska i aby poslal do Čech poselstvo ucházeti se o český trůn pro syna Karla.

Ohled na Lucembursko snad způsobil, že se mezi kandidáty v Praze ozvalo i jméno soupeře Karlova Filipa Burgundského¹, stejně jako strach o Dolní Lužici pohnul i Fridricha Braniborského ke kandidatuře² a jako podobné okolnosti spolupůsobily i při kandidaturách Kazimíra Polského³ a Viléma Saského, kandidáta nejvážnějšího jak povahou svých nároků, nacházejících v české koruně dosti ohlasu, tak i agitační horlivostí. Tato činnost se pak stala dosti významnou přípravou i k povolební akci proti uznání Jiříkovu a měl o ni od počátku veliký zájem starší bratr Vilémův, kurfiřt saský Fridrich, moha doufati, že, stane-li se Vilém králem, i těžký spor o česká léna v území wettinském, jejichž většina byl on držitelem, nabude rázu příznivějšího.

Tento hlavní soupeř Jiříkův při volbě, nehledíc ani k stejnému jejich stáří, měl s českým gubernátorem leccos společného, co je v současném veřejném mínění kladlo vedle sebe. I nebylo zcela nahodilé, že Eneáš Silvius ve svém spise o Německu, jenž byl napsán krátce před volbou pražskou, oba muže jmenuje pospolu: vyznačuje prý je táz zkušenost vladařská, prozíravost, neuvěřitelná píle a pečlivost, duch neklidný a žádné věci neznalý, která se pokládá za potřebnou k válce⁴. Byl to zajisté kníže nadaný, byť i do slova není třeba bráti všechny chvály, které pak během slezské akce proti Jiříkovi o něm slyšíme s jeho strany,

Jindřich Leubing a téhož ještě dne znovu z Freiberga v celkové zprávě poselské (I. 91 a a 84b – 85 a) na základě informací francouzského zástupce „Belyse“, Dětricha z Lenoncourtu, hejtmana (bailliho) ve Vitry, který v Praze poslal hned po volbě Jiříkově svého tlumočníka k saským poslům s vysvětlením, proč jej do Čech Karel VII. poslal. Jinak o francouzské kandidatuře sr. mou práci „Volbu Jiřího z Poděbrad za krále českého“ 662 a d. V dalších citacích neuvádím při dotčeném rukopisu drážďanském číslo 10.529, nýbrž jen pořadí jeho svazků (Drážď. I., II., III.).

¹ Leroux, Nouvelles recherches 285 a 301 sice jej jmenuje mezi kandidáty, avšak bez dokladu, spíše jako svůj dohad.

² Volba 660 a d.

³ Tamtéž 656 a d.; o českých nárocích proti Polsku sr. výše str. 24 a d.

⁴ Opera (Basil. 1571) 1058; o vzniku spisu na samém počátku února 1458 sr. Voigt, ES. II. 239³.

od jeho rádců a diplomatů, o jeho štíhlé elegantní postavě, o jeho moudrosti a obzvláštní výmluvnosti, o jeho zbožnosti i dobrotě¹; Dr. Petr Knorre, diplomat v jeho službách, jej charakterisuje jako knížete, vynikajícího tělem i duchem, dobře od dětství vychovávaného, třebaš vyrostl „ve velkých a těžkých bězích“, smělého a mužného, takže nemá v říši sobě rovna, spravedlivého, ale i milosrdného a k poddaným přívětivého, nacházejícího u nich oddanou poslušnost ne tak ze strachu, jako z lásky².

Poukazy Knorrovy k jeho veliké moci osobní i k množství přátel a spojenců, což jemu dodává mocenské váhy, nad kterou není v celé říši, byly pak ve výkladech saských diplomatů s náležitou podrobností rozváděny, aby naznačily, jak by mohl Vilém svých nových poddaných i jejich svobod hájiti. Byla líčena rozsáhlost jeho území i množství manů, jeho vlivné svazky příbuzenské i spojenecké: jeho bratr Fridrich měl za ženu sestru císařovu Marketu; jeho matka byla sestrou vévod brunšvických Viléma a Jindřicha; dcera Fridrichova byla provdána za Ludvíka Bavorského a jeho syn si měl vzíti dceru Albrechta Bavorského (současně se jednalo o sňatek druhé dcery s Albrechtem Braniborským); mezi Wettiny, Hohenzollery a landkrabími hessenskými bylo sbratření a také s jinými knížaty, duchovními i světskými, měli Wettinové přátelské svazky³. Než, měl-li pro svědky nezapomenuté ještě války mezi oběma saskými knížecími bratry malou účinnost odkaz na to, jak Vilém své země spravoval v míru, o mnoho více neplatily ani odkazy na hojné spojenecké styky: současné Německo se leckdy přesvědčovalo, jak osobní zájmy u knížat měly převahu i nad

¹ V konceptu latinského listu přímlyvného do Uher na počátku r. 1458 (Drážd. II. 136b): mají-li býti Uhry přivedeny k pokoji, jemu nejspíše se to prý podaří.

² 2/4 1458 dobrozdání k sjezdu lehnickému (I. 75 a – b). O jeho ctnostném životě ovšem jeho poměr k ženě Anně i k milostnici Kateřině z Brandenštejna vzbuzoval pochybnosti.

³ Širší výklad toho je v instrukci Vilémově k sjezdu lehnickému (III. f. 139 a d.). Široce též spojenecké i příbuzenské styky Vilémovy vykládal 3/3 1459 Dr. Knorre na dvoře francouzském (Ludewig IX. 735–36): zahrnoval sem v Německu i markrabata badenská, arcibiskupa mohučského, biskupy bamberského i eichštetského, vévody štětínské, lotrinské Anjouovce a v Itálii markrabata mantovská i milánské Sforzy.

svazky nejužšími, a právě spory mezi oběma zeti Fridricha Saského, Ludvíkem Bavorským a Albrechtem Braniborským (ten se zetěm Fridrichovým stal ke konci r. 1458) brzo ukázaly vratkost nadějí, zakládajících se na blízkém spříznění vůdčích osob v německém sousedství české koruny.

Skutečná moc Vilémova byla nepochybně menší, než se zdálo podle okázalých tvrzení jeho zástupců. Hluboké stopy záhubné války bratrské ještě nezmizely v jeho zemích, a právě na samém počátku akce o dědictví po králi Ladislavovi Vilém na prosincovém sněmu v Gotě r. 1457 musil se dožadovati náležité pomoci svých stavů, ježto „takovou velikou věc“, z níž jeho zemím může přijíti tolik dobrého, avšak po případě, nezdaří-li se, i tolik nesnáží, nelze počínati s „holýma rukama bez znamenitých nákladů“. Při tom Vilém ukazoval na veliké výlohy, které naň uvalili Fictumové válkou proti bratru Fridrichovi i výpravou k Soestu, což ho stálo více než 200.000 zl.¹, i tím, jak ho chtěli „podvodným způsobem“ učiniti českým králem²: Vilém kromě četných zástav musil dáti zmincovati své i Annino stříbrné náčiní a klenoty a přece jeho hofmistr nebyl ani pak s to dvůr řádně opatřiti; také Vilém neopominul připomenouti náklady, spojené v letech předcházejících s různými jízdami jeho nebo jeho poslu, ať to Vídně (přes 15.000 zl.) nebo do Prahy (přes 10.000 zl.), Mostu, Řezna atd. Při té příležitosti bylo možno i zdůrazniti, že věna Annina dosud nedostal a že po mnoha jednáních s císařem i po velikých výlohách na konec musil Vilém uznati, „že to bylo neužitečné, a musil to nechat padnouti“. Proto žádal Vilém své poddané na sněmu v Gotě nejen za radu, jak si vésti v příčině dědictví po Ladislavovi, nýbrž i za vydatnou finanční pomoc, aby mu totiž, jako před desíti lety, povolili berni, desátý peníz ze svých statků. A nežádal nadarmo! Stavové souhlasili, aby svých dědických nároků nenechal, a povolili mu žádanou berni³.

I mohlo se zdáti, že po tak značném povolení, nenajde-li Vilémova kandidatura v Praze sluchu, zanedlouho podle běžného tehdy pořekadla zazní cinkání jeho ostruh z nádvoří výmarského

¹ Sr. výše 52¹.

² Sr. (k r. 1447) výše 18 a d.

³ Drážď. 8023/5 f. 207 a – 16 a : podání Vilémovo stavům 13. prosince 1457.

celým Durynskem a že bude litovati, kdo byl příčinou, že si je Vilém připjal¹. Než mladistvý žár Vilémův tehdy již silně zchladl a vliv nedávných zkušeností varoval před ukvapenými dobrodružstvími. Zmužnělý a vystřízlivělý Vilém tehdy i potom raději již volil klidnější cesty, nezvoně příliš mečem. Zdá se, že si dobře uvědomoval obtíž svého úkolu a že proto již předem pochyboval o možnosti jeho splnění v celém jeho rozsahu.

Dědictví, na které si činil nároky, bylo veliké, a při různorodých poměrech v jednotlivých zemích Ladislavových i při rozbíhavých tendencích, které tu již dříve byly patrné, těžko bylo čekat, že se i veliké energii a obratnosti podaří, aby Wettinec s mocí, v každém případě málo úměrnou prohlasovaným nárokům, udržel ve svých rukou spojené državy někdy Ladislavovy. Bylo nasnadě, že, i když Vilém zdvihne dědický nárok všude, kde ho k tomu opravňoval sesterský vztah jeho ženy Anny k Ladislavu Pohrobkovi, přece nebude se mocí nároků těch všude zastati se stejnou váhou a důrazem. Vadila při tom již odlehlost vlastního jeho území od držav, na které si činil nárok. Jestliže se však se známkami čilé agitace Vilémovy setkáme v zemích českých hned v prosinci 1457, již v lednu se k ní připíjala i obdobná akce v Rakousích a v Uhrách.

Bylo to nepochybně účinkem informací, které si o poměrech rakouských i uherských zjednali zástupci Vilémovi, probošt naumburský Dr. Jindřich Leubing a úředník koburský Konrád z Pappenheimu, v první polovině prosince 1457, pravděpodobně ve Vídni, a to zvláště prostřednictvím Baltazara z Monschiedelu, voleného biskupa záhřebského². Ten byl horlivým zastáncem legitimacy a tím i nároků saských. V příčině Rakous upozorňoval na zápis, podle něhož dcery dědí³, a radil, ať Vilém co nejdříve požádá

¹ Sr. Flathe v Allg. Deutsche Biogr. 43. 125.

² O něm sr. výše 88^a. Sr. i článek V. Fraknóie, Anna Szász, hercegné magyar trónsvevetelő 1458-ban v Századok 1897. 1 a d., jenž použil i dráždanského rukopisu 10.529. S Baltazarem již předtím jednal český straník obou Wettinů Matouš Šlik (zpráva Leubingova a Pappenheimova Vilémovi 13/12 1457: Drážd. I. 278 a d.)

³ Mohla to býti smlouva česko-rakouská z r. 1364 (sr. Volba 653 i Turba 121 a 146). Proti tomu 4/3 1458 císař saským posílům namítal ustanovení, že,

stavy rakouské, aby se sešli k jednání o jeho nárocích. Stejně měl Vilém obeslati i lednový sněm uherský a zakročiti u císaře, aby korunu uherskou, kterou má v moci, zachoval Anně; zároveň se měl pokusiti o dohodu se švakrem Kazimírem Polským. Při tom se Baltazar zmínil i o uherském kancléři Vítězi, s nímž již dříve jednal o právu Annině a vymohl na něm slib pomoci, ovšem bez valného účinku. Podle jeho rady již v prvních dnech lednových Vilém opravdu zakročil v Uhrách, u sněmu volebního i u vlivných jednotlivců, avšak marně¹. To byla porážka i s ohledem na Jiříka, jenž ne bez úspěchu zasáhl ve volební akci uherskou na prospěch Matyáše, snoubence jeho dcery, a jemuž nálada, vyvolaná i v české veřejnosti zřízením národního království uherského, byla vhodnou přípravou k volbě vlastní.

Současně, 9. ledna 1458, dopsal Vilém císaři Fridrichovi, doporučuje sebe i svou choť v jeho ochranu, aby se proti jejich nárokům nic nestalo, a slibuje poslati k němu co nejdříve poselstvo². Došlo však k němu až ke konci února, prý proto, že císař nebyl

dokud jsou v Rakousích na živu mužští potomci, ženy nedědí (Drážď. III. 165 a), což se vztahovalo k smlouvě z r. 1404 (Volba 652, Turba 146).

¹ Kromě dotčeného listu z 13/12 1457 (sr. pozn. 147²) zachovalo se v rukopise drážďanském II. 128–36 a 169–81 i III. 192–200 dost konceptů a opisů, latinských i německých, náležejících k této akci, mezi nimi i formuláře přímluvných listů jiných knížat. Vilém, dokazuje dědický nárok své choťi, žádal stavy uherské za sjezd na vhodném místě. Hlavní pružinou celé akce byl biskup Baltazar, od něhož asi pochází i neobyčejně zajímavá zpráva o stranickém rozdělení v Uhrách, podávající i charakteristiky předních velmožů. (II. 179 a d.), již užil Fraknói 5–6. Z nich Ondřeji Baumkircherovi a Janu Vítovcovi listy poslány nebyly, ježto se jejich originály zachovaly v naší sbírce saské, znamenají, že v Uhrách bylo jednání vedeno přece jen liknavě. Že však Vilém list i poselstvo k sněmu uherskému poslal, ale nedostal na to odpovědi jiné leč volbu Matyášovu, praví se v saské instrukci asi z 19/4 1458 k arcibiskupovi magdeburskému (I. 124 a). Tím třeba doplniti můj výklad ve „Volbě“ 673; jako doplněk sem patří i list císaře Fridricha Šoproňským z 22/12 1457, kteří poslali k volbě své zmocněnce s poukazem, aby se volba nedála bez souhlasu císařova (AUC. XI. 149).

² Drážď. II. 116; v konceptu Leubingově, jehož datum je však psáno jinou rukou, jako místo vydání listu se jmenuje Koburk, ale ve zprávě poselské se pak praví, že poselstvo bylo slíbeno v Bamberce. 15/2 odpovídá císař, že na poselstvo čeká (III. 158). Poslem Vilémovým v Rakousích byl „herre Heinz“ nebo, jak jej též zve Jan Monhoubt, penězoměnc z Freiberga, jenž se o něm ve svých zprávách z Vídně z 11. a 26. února 1457 zmiňuje – „mein junger

v Novém Městě, ani v Hradci, i že byl nepokojný čas: 23. února přijeli do Nového Města Arnošt z Gleichenu a Konrád z Pappenheimu a jejich jednání s císařem se protáhlo na celý skoro měsíc¹.

Vilém sice doslýchal, že z dědictví Ladislavova o Rakousy stojí bratr císařův Albrecht a o Uhry jeho bratranec Zikmund Tyrolský, avšak, zdá se, záhy vytušil, že o obě neméně stojí císař sám, třebaže až dotud určitě nepromluvil. Přes to trval Vilém na svém nároku na celé dědictví, zvláště když, pokud šlo o Rakousy, podíl na věnu Anninu, smluvený r. 1442 od Fridricha III. na 30.000 zl., zůstával stále jen na papíře; dovolával se při tom dobrých služeb, které císaři učinil v posledních letech, zdržuje se vsí účasti na reformních pokusech proticísařských v Němcích. Než jeho neústupnost o Rakousku a Uhrách byla jen formální: Vilém by býval ochoten vzdáti se nároku na Uhry za „znamenitou summu peněz“ a za účinnou císařovu podporu jeho nároků na Čechy a Lucemburk, a ke vzdání Rakous bylo by mu stačilo, kdyby mu bylo ve vhodný čas vyplaceno Annino věno. Ani původní odhad celkové náhrady za obojí země, které si přál v hotovosti a nikoli ve formě územní, nebyl číslem neměnným: měli-li poslové nejprve žádati 800.000 zl., mohli sestoupiti až na 500.000 zl., ovšem jen zvolna a v náležitě důvěrnosti, aby snad prozrazení toho neškodilo v Uhrách diplomatické akci Baltazara z Monschiedelu.

Vilémovi hlavně záleželo na tom, aby bylo s císařem rychle dojednáno, podmínka při váhavé povaze císařově předem nespílitelná, jak brzo ukazoval průtah jednání, kde nebylo možno dospěti k určitějšímu závěru². Při Uhrách i Čechách mohl císař

herr Heinze“ (I. 52 a 66). Ten po poslích rozeslal listy Vilémovy k císaři, k Vídeňským i k ostatním stavům, a jsa delší dobu ve Vídni a v Novém Městě, dlouho nedostával žádné odpovědi; listy ty prý nerad viděl arcivévoda Albrecht.

¹ Patří k němu kromě pověření poslů k Vídeňským z 29/1 („Copey-Buch der gemeinen Stat Wien“ ve FRA. II. Abt., VII. 105) i instrukce Vilémova (Drážď. III. 160–63 a II. 103b) a zpráva poselská po 20/3 1458 (III. 164–71). Poselstvo to mělo i svého písaře a kuchaře (tamtéž II. 122 a: již k 2/2 měli býti v Salfeldě). Poslové byli slyšeni 24/2 a po plném dožadování znova 4/3, načež k novým slyšením došlo 18/3 a 20/3; mezi 4. a 18. březen spadá jejich zvláštní písemné podání císaři.

² Vilém doufal, že již 26/2 bude moci míti v Lipsku vyřízení (II. 103b); zdá se však, že i výprava poselstva samého se zdržela déle, než si Vilém přál.

ukazovati na potřebu lepších informací o poměrech, vzniklých volbou Matyášovou, která prý i v Čechách způsobila zmatek a vyvolala úmysl, také si krále zvoliti; určitou odpověď chtěl císař dáti až ve Vídni, kam právě mínil jeti. Její urychlení nepřivodily ani nové události v Čechách, volba Jiříkova, spíše ji ještě zdržely, protože potom císař svou odpověď činil závislou na tom, o čem s ním budou jednati Matyáš i Jiřík, z nichž první již si k tomu vyžádal glejty. A lepších výsledků neměli saští poslové ani při jednání ve Vídni s arcivévodou Albrechtem, s Vídeňskými a se stavy rakouskými¹. I tu dostalo se jim jen odkazů na budoucnost, jednak na společnou schůzku všech tří Habsburků, jednak na příští rakouský sněm; od Vídeňských při tom uslyšeli, že oni svůj povinný podíl z věna Annina zaplatili.

Z celého jednání bylo patrné, že Vilém, třebaž ani po volbě Matyášově nepokládal situaci v Uhrách za ztracenou, přece ani tam, ani v Rakousích neviděl podstatnou část svého úkolu. Jeho vlastní zájem tkvěl v nejbližší skupině zemí Ladislavových, v koruně české, a za tím účelem, aby zde svůj nárok mohl tím plněji prosaditi, byl již dříve hotov vzdáti se vzdálených Rakous i Uher za velikou sumu odstupní, zajisté však mnohem větší, než jakou by mu byl kdo z druhých kandidátů ochoten zaplatiti. Z předvolební agitace v Praze i na venkově, od níž od svých českých stoupenců byl jistě zpraven, mohl uhodnouti, že se zde v cestu jeho uznání postaví jako nebezpečný soupeř veliká popularita i obratnost Jiříkova, s nímž bylo jemu i jeho bratrovi již dříve zápasiti. V této předtuše snad sháněl dostatečné prostředky, aby po případě mohl těžkou tuto překážku překonati stejným způsobem, jakým si i jeho český soupeř získával nové straníky, kupuje si jejich přízeň a pomoc; snad mohli bychom zde již hledati i vysvětlení, proč předvolební jeho agitace zvláště měla na mysl vedlejší země korunní, kde proti Jiříkovi a jeho straně nejspíše mohl najíti oporu ať již z důvodů náboženských nebo národ-

¹ Do Vídně poslové jeli z Nového Města 6/3; 10/3 byli přijati v „Prag-hause“ od Albrechta, za něhož jim dal 12/3 Heimburk odpověď; v tytéž dny jednali s Vídeňskými (odpověď jejich z 13/3 je v Copey-Buch 105–06) a 10/3 v domě hraběte Michala z Hardeka se stavy rakouskými.

nostních, nemoha zatím ještě tušiti, že bude moci využití i státoprávních řevnivostí mezi Čechami a zeměmi vedlejšími.

Již 4. prosince rozesílal listy městům hornolužickým; ve Slezsku kromě knížat věnoval zvláště pozornost Vratislavským, žádaje, aby k ničemu nesvolovali proti nárokům jeho i jeho choti Anny, a slibuje poslati jim brzy poselstvo s náležitým poučením¹. Ale nenašel zde srdečnějšího ohlasu, leč jen zdvořilé vytačky, ať se již Šeštiměstští odvolávali na společné usnesení, vznésti žádost Vilémovu na rytířstvo a many², nebo ať se Vratislavští se zajímavým státoprávním důrazem stavěli na půdu korunní, odpovídajíc Vilémovi, že jeho list pošlou českým pánům, „kteří také znají spravedlnost koruny české“ a kteří jemu s ostatními pány k tomu příslušnými „s obecnou radou, jak doufáme“, odpovědí³.

Nelze se diviti zdrželivosti, s jakou se takto Vilém setkával. Stavové zemí vedlejších byli nedávno, r. 1452, svědky, jak Fridrich Saský celkem bez odporu ustoupil z Lehnice, ač tu již přijal i hold, a jak současně ani při sporu o knížetství olešnické nejevil ochoty k větším obětem na obranu svých nároků. Tato vlažnost, jinak poměry vysvětlitelná, nepochybně budila u Slezáků i Lužičanů nedůvěru k Wettinům, aby je snad ve chvíli zlé nenechali na holičkách. I Wettinové sami se zajisté k zmíněným ztraceným možnostem vraceli s hořkou vzpomínkou: oč by bylo r. 1458 jejich postavení při české kandidatuře i potom proti zvolenému Jiříkovi silnější, kdyby byli měli ve Slezsku vlastní územní oporu! Jejich nezdar se jim stále připomínal nejen dotčenou právě nedůvěrou stavovskou, nýbrž patrně též nevraživostí knížat, znepokojených saskými pokusy, nabýti mezi nimi a proti nim s pomocí císařskou pevnou mocenskou základnu; proto se asi Vilém hned na počátku neobracel ani tak ke knížatům, jako spíše k městům.

Takto mohli Wettinové předem počítati jen s nespolehlivou přízní některých knížat slezských, kteří byli k nim puzení svazky

¹ Drážď. III. 124 (otištěn v N. Laus. Magaz. 1858. 519–20 jako list k Zhořeleckým). Sr. i „Volbu“ 648, kde je zmínka i o pozvání na sjezd do Chotěbuze.

² Drážď. III. 125–26: v Budyšine 21/12 1457; v SS. rr. Sil. VIII. 6 (při č. 6) se ze Sculteta týž list označuje jako vydaný v Lubij.

³ 17/12 1457: Drážď. III. 125; Eschenloer v SS. rr. Sil. VII. 18 se o listu tom zmiňuje, ale bez data.

příbuzenskými, nebo hleděli jejich pomocí svou posici upevniti: jestliže k těmto náležela Hedvika Lehnická se svým synem Fridrichem, jež po matce byla spřízněna s Hohenzollery, jsouc neteří Albrechta i Fridricha Braniborského, druzí byli zastoupeni oběma bratry zahaňskými Janem a Baltazarem, jejichž matka byla sestřenicí Fridricha Saského i Viléma. Leč ani u těchto saských stoupenců motiv žárlivé nedůvěry nebyl bez důrazu a k zblížení s Wettiny je vedla buď těžká situace, strach před Jiříkem, jako bylo v případě lehnickém, nebo – v případě zahaňském – naděje, že ohled na příbuzenství i na pomoc při svém uznání pohne Wettiny, aby své straníky odměnili i výhodami územními, byť i byly na ujmu jejich vlastních plánů¹. Obojí, nedůvěra měst i knížat, je pak průvodním tónem, zabarvujícím pokusy Vilémovy o uznání ve Slezsku i v Lužici.

Z knížat zahaňských, jejichž hospodářská miserie i tuhé rodinné spory podávají typický obraz knížecího života slezského², nejdříve v popředí styků slezsko-saských byl mladší Jan, vládnoucí v Příbuzi, jenž právě na konci r. 1457 byl v Drážďanech na léčení³; brzy však jeho místo zaujal starší Baltazar, vladař zahaňský, dobře známý ze služeb Řádu německého, z nichž se roku 1457 vrátil, snaže se i dále doma Řádu získati pomocníky ke vpádu do Polska⁴. Pro styky s Wettiny se jejich území poměrně

¹ Baltazar s bratrem Rudolfem od počátku let padesátých byli nápadníky knížetství olešnického, takže se zde střetali se zájmy saskými (sr. Ermisch v „Silesiaca“ – Festschrift 1898 – 121).

² Doklady o rodu zahaňském jsou ve SS. rr. Sil. X. 69 a d. Veliké nepřijemnosti měl Baltazar s bratrem Václavem, kdysi splečnickem Janovým v držbě Příbuzu.

³ FRA. 20. 119–20.

⁴ Doklady u J. Voigta, Gesch. Preussens VIII. Jeho bratr Rudolf zahynul v bitvě u Konic a Baltazar chtěl ho pak na Polsku mstiti. 8/3 1455 vystavuje mu velmistr Ludvík z Erlichhausenu dlužní list na 40.000 zl. rýn. za služby jeho i Rudolfovy v době „nejvyšší nouze“ (Drážď. I. 254); nebyl to tehdy u Řádu ojedinělý případ, jak ukazuje r. 1456 list hejtmána Martina Frodnachera (na 85.046 zl.) a Thiele von Thünen (na 40.000 zl.): Voigt VIII. 515². R. 1456 byl Baltazar, jako hejtman, v Královci v zármutku a bídě, že se musil báti vzpoury svých lidí (tamtéž VIII. 490). U Konic se zmocnil pušky 40–50 centů těžké, kterou si r. 1457 chtěl s pomocí Zhořeleckých odvézti domů (SS. rr. Sil. X. 77).

nejlépe hodilo, jsouc vysunuto nejdále na západ a ležíc nejbližše důležitému zářezu území saského mezi Horní a Dolní Lužicí s městem Senftenberkem. A Baltazarovy sympatie k Řádu byly dobrou značkou smýšlení i jiných knížat v Dolním Slezsku, cítících německy a tím i ochabujících v státoprávní soudržnosti s českou korunou¹.

Tuto spojitost jim i Šestiměstským důtklivě připomenouti pokládali za nutné stavové čestí hned na sněmu prosincovém (1457), jakmile se dověděli o agitaci Vilémově, sami ještě jsouce jí nedotčeni². List Vilémův k nim i k Jiříkovi, podobný oněm do zemí vedlejších, došel do Prahy, když se již sněm rozešel. Odpověď Jiříkova, odkazující Viléma na sněm příští, byla zároveň i protestem proti způsobu, jak si hleděl získati stavy zemí vedlejších³. Mezi stanovisky obou stran byl již zásadní rozpor, třeba ještě plně nevyslovený: mluvil-li Vilém o holdování a myslil-li na prosté uznání dědického práva Annina, naopak nejvyšší hodnostář korunní měl již na mysli volbu, shoduje se v tom s většinou českých stavů. Než Vilém nechtěl jeho narážkám rozuměti a žádal o glejty pro své posly k sněmu českému, jako by tu jen šlo o holdování jemu⁴. Pro jeho další akci mělo značný dosah, že tato žádost již nestihla Jiříka doma, nýbrž došla až po jeho odjezdu z Prahy na Moravu, takže tím ve výpravě saského poselstva, které by ovšem bylo mohlo značně působiti před sněmem na náladu českých stavů, nastal delší průtah.

Bez saské agitace však přeče v Čechách ani tak nebylo. Čilým zastáncem saských nároků tu na západě byl Matouš Šlik na Lokti, prostředkuje Vilémovi styk s jinými pány i městy a

¹ Jak se knížata dolnoslezští chýlili k svým sousedům německým, je patrné na př. i z toho, že Jindřich Hláhovský posílá Fridrichovi Braniborskému zprávy o Eicingerovi a sám ho žádá o noviny, zvláště o tom, jak si míní vésti knížata saští (Drážd. I. 210). Charakteristicky však to vyslovil Baltazar Zahaňský 19/5 1458, strachuje se, jaký následek by mělo Jiříkovo zaujetí Slezska pro Wettiny a jiná německá knížata (I. 22).

² 19/12 1457 do Lehnice i Šestiměstským: Volba 647.

³ Tamtéž 672: listy Vilémovy Jiříkovi i sněmu z 19/12 (Drážd. II. 1 a III. 180) a odpověď Jiříkova z 29/12 1457. Ve Volbě 672²⁹ třeba opravit omyl: regat listu Vilémova z 19/12 je již ve FRA. 20. 124/1.

⁴ Drážd. III. 179 a – b: listy z 9/I. (z Koberka) i z 5/II 1458.

opatřuje mu nutné právní doklady¹. Než i zde výsledky byly dosti chatrné, i když zprávy z Čech zněly optimističtější². Hlas legitimacy, nacházející ozvěnu jen v části českých katolíků, zanikal ve vzrušení agitace národní a utrakvistické, pracující již pro Jiříka.

Gubernátor se ještě před svým odjezdem z Prahy staral, aby v zemích vedlejších čelil saské agitaci listy i posly. Nemohl se však při tom omeziti jen na země tyto, nýbrž v zájmu své dobré pověsti, na níž mu právě v této chvíli tolik záleželo, musil pozornost obrátiti i k Rakousům, kde se Vídeň stala i bez přičinění Vilémova jedním z hlavních středisk, odkud se šířily pomluvy o otravě Ladislavově a Jiříkově na ní účasti.

Předními jejich širiteli byli rakouští komorníci a lékaři královští, kteří se tak nepřilíš taktně odvděčovali za Jiříkovu podporu, aby se podle přání krále mohli bez překážky domů vrátiti. Jaký rozruch byl tím způsoben, ukázal již 14. ledna 1458 zákaz městské rady vídeňské, jímž se, třebaš obecně, zapovídalo skládati a zpívati hanlivé invektivy³. Proto Jiřík k lednovému sněmu vídeňskému vypravil Beneše z Veitmile i Jošta z Einsiedelu, aby nejen ve smyslu posledních přání králových dal Rakušanům důtklivou výstrahu přede všemi nepokoji a krveprolitím a aby jim i předložil požadavky o vyrovnání dluhů, spojených s poselstvem do Francie, i o zaplacení platů všem služebníkům královským, nýbrž aby si i stěžoval na hanlivé pomluvy o smrti králově. Jeho mluvčí Jošt z Einsiedelu se proti tomu 21. ledna důrazně ohradil, háje tak i dobré pověsti české, ježto je prý dobře známo, že o království českém nikdy nebylo slycháno, že by své krále trávilo. Poměr Čechů ke králi byl příliš dobrý, aby si zasloužili takového podezřívání: co na nich ani jeho děd, ani jeho otec nemohli vynutiti a co předtím se žádnému jinému králi nestalo, to oni Ladislavovi povolili z dobré vůle, ať šlo o restituci statků královských a o berně nebo o

¹ List Šlikův Vilémovi z 16/2 i list jeho služebníka Jiřího Funcka kancléři Vilémovu Janu Seyfridovi 18/2 1458 (I. 53 a 59).

² Volba 702.

³ Sr. k tomu i k dalšímu „Konec Lad. Pohr.“ 163 a d. i Zeissberg v AUG. 58. 89 a d.

neobyčejnou pomoc proti Turkům. Jestliže sněm v příčině finančních požadavků odkázal zástupce Jiříkovi na příštího zeměpána, o smrti králově je ujistil svým přesvědčením, že král zemřel „řízením božím“ („von gotzwallt“): jiných pověstí, šířených malými lidmi po krčmách, netřeba dbáti, ježto na nich nezáleží. Toto oficiální prohlášení bylo v podstatě splněním přání Jiříkova, a on ho zajisté, třebaž o tom určitých zpráv není, vydatně užil, aby vyvracel podobná podezřívání ve vedlejších zemích korunních, kde opět jejich střediskem byla Vratislav.

Po té stránce, jako vůbec v obranné akci proti agitaci saské, která se však zatím před volbou, ještě přímo neodvázila Jiříka ze smrti královny podezřívati, dobré služby mu dělal jeho kladský hejtman Hanuš Velfl z Varnsdorfa. Ten již na sjezd do Břehu 8. ledna přinesl list Jiříkův s korunní pečeti, varující před nápadníky, kteří nemají ke koruně žádných práv, a pobízející stavy, aby se jen pevně drželi koruny¹. Zde se již ozvaly otázky, jak si vésti při nastávající volbě královské, zda lze vůbec podle zlaté bully Karlovy přistoupení k volbě a jak, kde i koho voliti. Sjezd se sám nevydařil, ježto někteří knížata nepřijeli, avšak byl zajímavý i tím, že sem též přijeli poslové polští, pod oficiální záminkou stížnosti na škody od Slezáků skrývající úmysly agitační. A ve Slezsku se věřilo, že, bude-li král Kazimír státi o českou korunu, bude jej Jiřík podporovati: beztoho prý poslal ke Kazimírovi poselstvo. A co čekati od muže, který si jen hledí své cti a prospěchu?²

O volbě se sice mínilo, že s ní Jiřík nebude spěchat, když

¹ O tom i o poměrech slezských píše ke konci ledna 1458 zajímavé memorandum asi Fridrichovi Saskému, tuším, nějaký člen kapituly vratislavské (Drážd. III. 53a–54b). Memorandum to se pak jistě dostalo do rukou i Vilémovi Saskému, jak ukazují některé shody s ním v jeho instrukci do Slez z 8/2 1458 (III. 131–32). Sjezdu v Břehu se snad týká i poznámka v listech Jana Zahaňského Vilémovi i Fridrichovi Saskému 6/1 1458, ač o sjezdu již mluví jako o minulém (I. 48 a 51).

² „...der gubernator nicht wenn erung vnd eynen nutz suchet vnd vornymmet“. Ozvěnou našeho anonyma zdá se býti i stejná charakteristika Jiříkova v listu Baltazara Zahaňského 19/5 1458 Fridrichovi Sas., kde se vyslovují obavy před následky, podrobí-li si Jiřík Slezsko, „wenn der man sucht nichts anders dann grossen rum“ (Drážd. I. 22a). Sám Baltazar však s anonymem oním nebyl totožný. — Co značí vzkaz Jiříkův do Polska („als von sich

všecky věci jsou pod jeho vládou, avšak přece se cítila potřeba, aby Vilém zakročil, nežli se země rozhodne, kam se přikloniti; jest se báti Jiříkových „sladkých slov“ i „jiných prostředků“, s nimiž se jeho poselstva denně rozjíždějí do zemí korunních, zvláště do Slez. Zde se situace zdála býti povážlivější nežli na Moravě, kde však vliv rozporů mezi Jiříkem a většinou nejmocnějších pánů byl od slezských příznivců wettinských přeceňován. Proti tomu pokládali slezští straníci wettinští za nutné, aby se Vilém obrátil po „rozumném poslovi“ i na knížata slezská ještě před pražským sněmem, aby, vědouce již, oč jde, a nemohouce činiti odklady s určitou odpovědí, shodli se o sjezd; pro nebezpečí cesty v Horním Slezsku stačilo by zatím požádati knížata dolnoslezská, zvláště pak biskupa vratislavského Jošta a Vratislavské, a ti by již listy dodali dále Hornoslezským: pak se ukáže, kde platí vůle Jiříkova a českých pánů¹.

Pozoruhodné při tom je, že se tu příští sněm pražský pokládal za sněm generální, kde budou míti účast i stavové zemí vedlejších². A tak si sněm pražský představoval i Vilém, když kromě listů k stavům moravským a mezi nimi zvláště k biskupovi Tasovi z Boskovic 8. února do Lužice i Slezska posílal svého obratného diplomata Hanuše Brauna, osobnost brzy potom dobře známou skoro při všech jeho jednáních v zemích vedlejších: nepochyboval, že knížata slezští budou v Praze přítomni a že pomohou jeho nárokům³. Braun však již ve Slezsku našel situaci

selbst“) „das der gubernator nicht wil wort haben“ — těžko se dohadovati. V souvislosti s větou následující, že asi Kazimír, bude-li o korunu státi, bude míti Jiříkovu podporu, bylo by snad možno mysliti, že se Jiřík snad tvářil, jako by o kandidaturu nestál.

¹ Týž anonym slezský. Podobně již 6/1 1458 Viléma i Fridricha Sas. napomínal Jan Zahaň. (I. 48 a 51), jenž své listy poslal po manu Fridrichovu Hanuši Weighartovi (I. 50), od něhož asi je i cedule podobného obsahu z února 1458 (I. 79); další sjezdy prý v krátkce budou. 18/2 1458 Vilém vděčně uznával horlivost Jana Zahaň, jenž mu již poslal „mer andern schriften“ (I. 77). Weighart byl u Viléma v Grimmě (jeho list Vilémovi 11/2 1458: I. 82). O poměru Jiříkově k moravským pánům sr. „Volbu“ 698⁶ i 700.

² Sr., jak 14/2 1458 Pražané žádají Šestiměstské, aby se na sněm dostavili (Arras v N. Laus. Magaz. 72. 145).

³ Že byl poslán Braun, svědčí list Vilémův Baltazarovi Zahaň. 8/2 1458, kde je i zmínka o účasti Slezáků na sněmu pražském (Dražď. III. 126–27;

v této příčině změněnou: knížata nemluvili s ním již o účasti na sněmu pražském, nýbrž o sjezdu, o němž se smluvili na 20. března do Lehnice a kam měl i Vilém své posly poslati¹. Zdá se, že se již předvíдалa ani ne tak volba Jiříkova, jako vyloučení zemí vedlejších z účasti na volbě, ačkoli zájem slezských knížat o to, bude-li mít Vilém i pomoc od jiných knížat, mohl by nasvědčovati, že se již objevila i obava před volbou Jiříkovou a jejími pro Slezsko důsledky². V každém případě již tehdy proniklo ve slezské veřejnosti mínění, že v souhlase se zlatou bullou není k volbě důvodu a že jde jen o to, kdo z nápadníků má ke koruně nejlepší právo.

Zatím, 18. února, vyjeli poslové Vilémovi, určení k sněmu pražskému, jenž se měl sejíti 22. února. I když bylo možno předpokládati, že se počátek sněmovního jednání o několik dní zdrží, nezbývalo poslům mnoho času, aby podle přání pánova předtím vyřídili i zvláštní jednání s Jiříkem a s jinými pány. Glejt i s osobním průvodem byl od Viléma vyžádán k 20. únoru do Zavidova při hranici, ale v určený čas ho tam nebylo. A když 22. února ráno byl poslům dodán do Freiberga, kde naň čekali, chyběl opět osobní průvod, a ježto poslové bez něho dále jeti nechťeli, nastalo nové čekání a ztráta drahocenného času. Bylo to nepochybně k Jiříkovu prospěchu, po případě snad i v jeho úmyslu, ač bylo možno

Braunova instrukce k Šestiměstským, k Slezákům – i k biskupovi Joštovi a ke kapitule vratislavské – a k Vratislavským: III. 131–32); pro nejistotu cesty i pro jiné překážky byl místo většího poselstva vypraven Braun sám, aby od knížat i měst žádal další, určitější odpověď. Ještě v listu k Weighartovi ze 17/2 Vilém myslí, že jeho poslové zastihnou Jana Zahaň. v Praze. – „Gemeyner brieff gein Merhern“ (III. 132–33) je stejný a zajisté i současný, jako list z 8/2 k Baltazarovi Zahaň., a podobně i list k Tasovi (III. 133).

¹ Braun Vilémovi 22/2 1452, asi z Hlohova (Drážd. I. 88 a 90). Dále chtěl jeti do Lehnice, Svídnice – tam bude sjezd stavů – a do Vratislavě; Šestiměstští mu slíbili odpověď, až pojedje zpět. 23/2 oznamuje Vilémovi Baltazar Zahaň., že u něho Braun byl, a přikládá jeho list (I. 89). Kromě něho byl již Braun u Jana Zahaň., Jindřicha a Vladka Hlohov., Konráda Bílého ve Volově a Konráda Černého v Olešnici.

² Sr. níže v pozn. 159² zmínku o německém prorocství, které již 26/2 1453, tedy ještě před volbou Jiříkovou, posílá Monhoubt saským pánům s novinkami z Vídně (I. 66).

se odvolati na nedorozumění a nepřízeň počasí¹. Poslové vyjeli 25. února z Freiberga sami, a protože čeští průvodci, konečně poslaní, zůstali v Mostě, jeli Sasové 26. února i tam a pak již s průvodci do Prahy, kam dorazili až 28. února v poledne².

To byl počátek vlastního volebního zápasu, kde ovšem proti Jiříkovi nestáli jen Sasové, nýbrž, nehledíc k jiným nápadníkům trůnu, i Francouzové. Sasové čekali na další jednání na sněmu o svých požadavcích, avšak místo slovy, jak si později častěji Vilém a jeho straníci stěžovali, bylo jim odpověděno činem, volbou Jiříkovou³.

Byla to veliká událost, Jiříkem znamenitě připravená. Nešlo při ní jen o utrakvistickou veřejnost, u níž ovšem otázka jeho volby byla již předem rozhodnuta, nýbrž především o voliče vlastní, o české stavy, z nichž vlivná panská menšina, náležejíc ke straně katolické, měla vůči utrakvistickému kandidátovi rozpaky náboženské, i když nemohla zneuznati jeho veliké zásluhy o české znovuzřízení. I čeští katolíci byli většinou pro svobodnou volbu, avšak, jestliže se část z nich dala též unášeti mohutnou vlnou českého sebevědomí, nalézajícího v Jiříkovi jedinečného kandidáta, ostatek bylo třeba oblomiti prostředky reálnějšími. Na něj nepůsobil tak vliv předchozí obdoby uherské, při níž vědomě, s předpokladem účinného odrazu i v poměrech českých, na prospěch Matyášův zasáhl i Jiřík, jako spíše různé výhody, které váhajícím pánům nabídl Jiřík nebo jeho důvěrníci, ať to byly peníze nebo

¹ Vilém žádal 5/2 o glejt i s osobním průvodem do Zavidova (Drážd. III. 179), ale Jiřík sliboval průvodce poslati na Risenburk, kam však bylo, jak psali 22/2 poslové, „unwegsam“ jeti (I. 152–53). Glejt Jiříkův na 4 neděle a do 100 osob i koní byl vystaven 19/2 (III. 182) a téhož dne psal Jiřík, že průvodce pošle na Risenburk, tázaje se, kdy tam poslové budou (III. 179, 182). – 17/2 Vilém pověřil posly k sněmu (III. 183) a k Jiříkovi i k jiným pánům zvláště (III. 184); poslové vyjeli 18/2 (list Seyfridův po 18/2: I. 57). Vilém se zdržením poslů ve Freiberce souhlasil (21/2 1458: I. 151).

² Zpráva poselská z 25/2 (I. 61); sr. i „Volbu“ 721.

³ Leubing 26/3 1458 píše do Říma: „dum responderi sperabatur, facto respondebatur“ (Drážd. II. 30a); to opakuje i instrukce Vilémova arcibiskupu magdeburskému: „nicht mit worten, sondern mit der tate“ (I. 124). – O volbě a všem, co s ní souvisí, sr. mou „Volbu“, kde je též šíře dotčena i účast Jiříkova na zvolení Matyášově. Celé podání saské na sněmu je tamtéž I. 197 a–200 a.

potvrzení zástav duchovních. Tak bylo možno uvést v soulad voliče, naplněné mravním nadšením ve chvíli, kdy se měl naplnit toužný sen české duše po králi národním i husitském, i voliče, sledující jen svých osobních prospěchů a zájmů, aby byl výsledek jednomyslný jako projev národní vůle, neboť jen tak mohla volba působiti na nezúčastněné při ní země vedlejší i na cizinu. Tak to byl důstojný výraz oné státoprávní theorie, která ve stavech českých viděla vlastní představitele českého státu, „koruny království českého“, a to výraz tím důstojnější, čím větší byla osobnost nově zvoleného krále. A jen uražená osobivost slezského němectví a katolicismu, která činila jen nároky, avšak nikdy se neujímala i těžkých povinností, spojených s hrdým titulem představitelů „koruny království českého“, mohla se v chvilkovém opojení proti tomu domnívati, „že Češi jsou zbaveni vsí důstojnosti a že tito [slezští] knížata, preláti, země a města jsou korunou“¹. S tím se pak mohla s dočasnou účinností spojovati i běžná tehdy forma veřejného mínění, jedno ze současných proroctví, které již předvíдалo volbu Jiříkovu a hned ji provázelo svou aplikací, že „bude volen jeden, jemuž čest královská nebude vzdána“². Byly to naděje jen krátké chvíle, a brzká budoucnost je vyvrátila: „pražský král“, jak slyšíme tehdy posměšně Jiříka nazývati³, stal se brzy králem českým v plném slova smyslu.

Volba Jiříkova ukázala u odpůrců hned svůj účinek jejich dohodou proti společnému nepříteli, jehož volební úspěch nebyl

¹ 26/3 1458 zpráva saských zástupců Leubinga a Brauna z Vratislavě: Drážd. I. 96a. V saském podání krátce potom, 16/4 1458, je ovšem pochopitelnou poklonou hojně navštívenému sjezdu vratislavskému, praví-li se, že se tu sešlo tolik zbožných křesťanských knížat, prelátů, zemí, manů i měst, „die da warlich dy crone zur Behmen heiszen“ (III. 153b); naopak se tu však široce dokazuje, jak je neslušné, tvrdí-li Češi, „sie sullen die crone sin vnd eyne frye wal haben...“ (III. 154b).

² Sr. výše pozn. 157². Latinskou versi proroctví toho zapsal již v březnu 1458 i farář Řehoř z Neschwitz v Budyšínsku (I. 74). Proroctví ještě dodává o českých pánech: „Tandem conspirabunt principes Almanie et magnates terre Bohemie opprimetur et leopardus devorabit eos“. O proroctví tom sr. můj článek „K české pověsti královské“ v Čas. Spol. Přát. Star. Čes. 1918. 19, kde ovšem třeba výklad spojit s r. 1458.

³ Zve jej tak saské podání v dubnu 1458 na sjezdu vratislavském (Drážd. III. 154a) i krátce později Dr. Knorre (II. 156b).

od nich pokládán za trvalý a nezvratný. Hned po slavném průvodu s novým králem do chrámu Týnského přišel k užaslým událostmi poslům saským tlumočnick Dětřicha de Lenoncourt, aby posly francouzské i jejich pána omluvil, jak byli „podvodně navedeni“ ke kandidatuře prince Karla tvrzením Zdeňka ze Šternberka o neplatnosti dědického práva ženského, i aby naznačil jejich rozmrzelost, že byl za krále zvolen „nevěřící a nekníže“. A Lenoncourt podal hned návrh, kterým se asi hned původně zamýšlelo i pro případ zdaru kandidatury Karlovy překlenouti rozpory s Vilémem Saským: návrh šňatku jednoho ze synů královských s jednou z dcer Vilémových, s výhradou však ještě, bude-li dědické právo Annino prokázáno a budou-li se princezny Lenoncourtovi líbiti, jenž měl nazpět jeti územím Vilémovým, aby je viděl. Sňatek ten pak měl býti základem spolku králova s Vilémem k podpoře jeho dědických práv. K návrhu mohli Sasové zatím odpověděti jen zdvořilou nabídkou glejtu územím Fridricha Saského a ujistěním o laskavém přijetí u Viléma¹.

Francouzové, kteří chtěli asi za 5–6 dní jeti za Sasy a byli jako oni starostliví, aby se bez překážky dostali z Prahy, potom, neznámo proč, změnili svůj úmysl a Lenoncourt jen Vilémovi dopsal, aby k dalšímu jednání poslal zástupce do Koblence, kde se Francouzové chtěli zdržeti. Jeho list však došel Viléma mimo domov, na hranicích hessenských, a tím se vypravení poselstva zdrželo, takže poslové saští pak v Koblenci našli jen trevírského probošta Filipa ze Sirku, jenž jim pouze mohl podati vysvětlení, že francouzští poslové již odjeli, a vyzvati je, aby Vilém poslal poselstvo přímo ke králi². Nežli tak učinil, přišel k němu Lenoncourt a jednal nikoli však již o sňatek, nýbrž o věc, která asi

¹ Zpráva poslů saských z Freiberga (při návratu z Prahy) 5/3 1458 (I. 84–85); týž den již ze Zavidova psal Vilémovi Leubing sám (I. 91–94).

² Že poslové francouzští jeli jinudy a poslali mu jen list a že on posílá za nimi do Koblence, píše Vilém svým zástupcům do Slez 8/4 1458 (I. 109); také kolem 19/4 zmiňuje se arcibiskupovi magdeburskému, že má nyní posly „zu Colen“ (škrtnuto: „Coblentz gein dem konige von Franckrich“: I. 126a). Sr. i řeč jeho zástupců 3/3 1459 ke králi Karlovi: Ludwig, Reliquiae manuscr. IX. 727. Proč Lenoncourt nepřišel, naznačuje se tu neurčitě slovy: „propter occurentia impedimenta“. O tom, že se Lenoncourt zastavil u nového arcibiskupa trevírského Jana Badenského, mluví Leroux, Nouv. recherches 297.

byla vlastním podnětem francouzského sblížení s posly saskými, o Lucembursko¹; o sňatek s nejstarší dcerou Vilémovou ostatně začalo se zatím jednání jiné s Hedvikou Lehnickou, která si jí přála pro svého syna Fridricha².

Ještě než se čeští poslové, kteří měli Ladislavovi přivésti nevěstu, vrátili domů, král Karel splnil jejich žádost a ujal Lucembursko ve svou ochranu, vlastně kromě Thionvillu jen onu částku země, která se až do poslední doby Ladislava přidržela, především državu pana Gerharda de Rodemacher. Při tom se jako důvod vracel poukaz na souvislost s otázkou tureckou: bylo by škoda pro křesťanstvo vůbec, kdyby se stavové čeští a uherští musili místo proti Turkům obrátiti do Lucemburska. Mezi komisaři, které Karel pro Lucembursko ustanovil, byl i známý potom z české legace Dětrich de Lenoncourt³. Ten pak ještě 1. února, před jízdou do Čech, zúčastnil se v Lucembursku oficiálního aktu ujímacího⁴. Filip Burgundský se proti tomu sice ohrazoval a činil vojenské přípravy, ale k válce přece nedošlo⁵. Ježto však Karel při jednání s ním prohlásil příští velikonoce (25. březen 1459) za lhůtu, do níž, nyní jako strážce zájmů saských, mínil podržeti ochranu nad Lucemburskem (skutečně však chtěl upravití právní základ svého vlastního postavení v Lucembursku), bylo třeba rychleji

¹ Ludewig IX. 727. Leroux 301 míní, že král Karel chtěl proti pražské volbě protestovati, avšak informace Lenoncourtovy prý ho od toho odradily.

² List Vilémův z 8/4 1458: Drážd. I. 109; sr. i níže.

³ 8/1 1458: Würth-Paquet 31. 6–8. Zmínka o převzetí ochrany je i v králově pověření do Čech z 9/1 1458 (FRA. 20. 122–23). Současně to král oznámil Filipovi Burg., jenž v tom viděl porušení míru arraského (Würth-Paquet 31. 8–9). Lenoncourt tu slyje „bailly de Berry“, ač současně 9/1 1458 v královském pověření do Čech se nazývá „cambellanus ac baillinus noster de Vitriaco“ (FRA. 20. 123). Beaucourt VI. 173 a d. (sr. i Werveke, Definit. Erwerbung d. Lux. Landes 6) jmenuje jako posla Karlova k Filipovi Raoula Regnaulta, za jehož přítomnosti na dvoře Filipově v Brüggách – odejel na počátku února – došla zpráva, že Thionvillští radostně přijali posádku francouzskou, kdežto město Lucemburk to odepřelo učiniti. Zde; v Lucemburku, 25/1 1458 na rozkaz velitele burgundského Viléma de Saint-Soigne byly za krále Ladislava slaveny smuteční bohoslužby (Werveke, Public. 44. 185).

⁴ Würth-Paquet 31. 10–12 (i 23. 212–14).

⁵ Werveke, Definit. Erwerbung 7.

jednati a nečekati, až Vilém, v němž král po smrti Ladislavově viděl jeho legitimního nástupce, své posly pošle. Proto byl k němu ještě v první polovině května poslán Lenoncourt¹. Zda se tehdy jednání nějak dotklo přímé akce proti Jiříkovi, nevíme, ani kdy se Jiřík pokusil sám o to, aby obnovil s Francií staré smlouvy: než časy se změnily, a král Karel tehdy již nevzpomněl laskavé pozornosti, jakou při kandidatuře synově jevil k mocnému gubernátorovi².

Zdá se, že Karel VII. dosti těžce nesl český nezdar při svém novém návratu k politice střeoevropské, v níž zvláštní místo v souhlase se staršími dobrými styky vzájemnými připadalo Habsburkovi Zikmundovi Tyrolskému. Jemu by byl král rád ve svém zájmu pomohl ve sporu o dědictví Ladislavovo, a proto hned na konci r. 1457 poslal do Rakous a na dvůr císařský Jana de Fenestrange a známého již z dřívějších jednání komtura Jana de Champdenier³. Ti zůstali ve Vídni, na vlastním jevišti sporu rakouského, i dále. a s nimi patrně jednal zde brzo po pražské volbě zástupce Oldřicha z Rožmberka Kozlovec.

Pan Oldřich ani na svém výminku nenechal svých obmyslů proti Jiříkovi. Mrze se na syna Jana, že sám nepoužil volby k vlastnímu povýšení, a doufaje, že s cizí pomocí ještě bude možno učiniti v tom nápravu, užil k tomu příležitostně přítomnosti poslů francouzských ve Vídni. Jeho poslání však bylo nepochybně ještě zatím spíše jen zkoumáním půdy, a proto Francouzové mu vzkázali, aby svého posla Kozlovce „s větším listem“ spolu s nimi poslal ke králi, jenž prý má pohotově 10–15.000

¹ Ludewig IX. 731. O zmocnění Lenoncourtově z 8/5 1458 i o jednání zástupců burgundských s králem Karlem ve Vendôme sr. Beaucourt VI. 203–04.

² Ludewig IX. 732: Sasové 3/3 1459 Karlovi děkují, že si pokusů Jiříkových ani nevěšiml („flocci pendit“).

³ Beaucourt VI. 199 a d. i Leroux 302–03. 13/1 1458 se zmiňují zástupci frankfurtští z Nového Města, že tu bylo francouzské poselstvo „vmb ein bontniss; wie man saget“ (Janssen, Frankfurts Reichs-correspondenz II. 138): Je to asi narážka na spolek mezi Habsburky a vévodou Janem Kalaberským, o nějž Karlovi šlo, a snad se již tehdy císařovna Eleonora zasnazovala o sňatek krále portugalského s princeznou Magdalenou a Jana Kalaberského se sestrou krále portugalského. Sr. i Zeissberg, Der österreich. Erbfolgestreit v AUG. 58. 86, jenž uvádí instrukci poselskou k Zikmundovi Tyrol.

koní a mohl by „pána vyzdvihnúti výše nežli kdy kterého de infimis“¹. Chtěl-li Oldřich o to jednati i s posly burgundskými, kteří někdy tehdy také byli ve Vídni², neposuzoval dobře ze svého ústraní politické poměry a jejich možnosti³. Vhodnější zajisté bylo zakročiti v Římě, jak Oldřich skutečně asi v tu dobu učinil⁴. Oč při tom mohlo jíti, nebyla již ani tak dodatečná rožmberská kandidatura na český trůn, jako spíše snaha, zabrániti korunovaci Jiříkově.

To byla věc, na níž v nejbližší době záleželo oběma stranám: Jiříkovi, aby v ní po své volbě našel podstatné její utvrzení i právní důvod k obecnému uznání v koruně, a jeho odpůrcům, aby zmařením korunovace podvrátili význam pražské volby. Jiřík, nemoha ke korunovaci pohnouti biskupa Jošta, který zatím v koruně jediný přicházel v té věci v úvahu, ježto druhý biskup v koruně, Tas Olomoucký, ještě tehdy nebyl vysvěcen, a pomýšleje na tuto možnost již od počátku, obrátil se k Matyášovi Uherskému. Zde jeho prozíravá pomoc při volbě uherské znovu nesla ovoce, stejně jako tu spolupůsobila i jeho dřívější politika vůči papeži a císaři: císař sice ke korunovaci neměl přímého vztahu, ač ohled na jeho dobrý poměr k Jiřímu i při tom mohl padnouti v Uhrách na váhu, zato však tím více na něm záviselo rozhodnutí otázky druhé, která s otázkou korunovační úzce souvisela, zda totiž bude Jiřík přijat do kollegia kurfiřtského. Druhé straně právě tyto příznivé důsledky dřívější politiky Jiříkovy ztěžovaly její postup i v otázce korunovační.

Lze věřiti, že pražský nezdar Viléma Saského ohromil⁵, Přece však nebylo možno se trpně poddati takové porážce na poli, na které saská politika skládala nejvíce nadějí. Hned po návratu

¹ AČ. VII. 234 i „Volba“ 665⁷².

² Činí o nich zmínku Champdenier na počátku června 1458 (Leroux 303).

³ O Palackém v té příčině sr. „Volbu“ 628.

⁴ Článek V. Schmidta, Das Rosenberger Dominium v MVCDB. 37. 287—88: do Říma byl poslán písař Mikuláš Putschekl. Jeho poslání mohlo ovšem ještě souviseti se sporem o český hospic v Římě mezi prokurátorem Rorauem a Jakubem Medzborem (sr. Mareš v ČČM. 1890. 83 a d.).

⁵ 3/3 1459 jeho zástupci ve Francii praví: „Et licet illusterrimus dominus noster et eius serenissima consors in tanta aduersitatum congerie pene defecerint nec consolabantur“ (Ludevig IX. 727).

poslů z Prahy dály se na dvoře výmarském přípravy k další akci. Prvním toho svědectvím, o němž však zatím veřejnost nezvěděla, byla apelace z 11. března k papeži, císaři, kurfiřtům a ke každému, k němuž se lze odvolati, proti křivdě, která se Anně i Vilémovi v Praze stala „opovážlivou“ volbou Jiříkovou, jež je „proti Bohu, právu, chvalnému zvyku i řádu a proti vši slušnosti“. Učinil ji Vilém zatím jen u přítomnosti předních svých rádců a dvořanů, mezi nimi i Dr. Leubinga, a jeho jménem ji přečetl kancléř Jan Seifrid¹. Důvěrnost aktu naznačovala, že v radě Vilémově nebylo shody o vhodnosti tohoto prostředku a zdá se, že Leubing byl zastáncem větší aktivity diplomatické, s kterou by se právě málo shodovalo okamžité prohlášení apelace a spojené s tím spoléhání na právní prostředky za nejistoty, kde, před kterým forem, třeba spor vésti. O čem se však právě důsledkem toho nepochybovalo, byla akce proti korunovaci Jiříkově, o její znemožnění.

K tomu též radil zkušený kníže, jehož rady bylo vždy na dvorech Fridricha i Viléma Saského dbáno a který byl nejvlivnějším jejich politickým vůdcem, Albrecht Braniborský. Není-li arcibiskupa pražského, který je jedině k tomu oprávněn, a nepropůjčí-li k tomu papež biskupa jiného, bude Jiříkovi cesta ke korunovaci uzavřena. Bylo by dobře zakročiti u papeže, aby napsal nejen českým katolíkům, nýbrž i Slezákům a Moravanům a zvláště jejich biskupům, aby pod trestem klatby nekorunovali toho „nevěřícího krále“. Biskup olomoucký tak neučiní, zvláště dopíše-li mu císař i druzí rakouští knížata a neudělí-li císař Jiříkovi regalií; u biskupa vratislavského také není o tom pochybností při slezském pravověří. Proti Jiříkovi tak lze doufati ve svorný postup všeho katolického světa. Kdyby však byl přes to korunován, může se alespoň bratr Vilémův Fridrich s ostatními kurfiřty dohodnouti, aby nebyl přijímán do kurfiřtského kollegia².

V tom směru hned 14. března zakročil kurfiřt Fridrich u papež-

¹ Regest ve FRA. 20. 137; pergam. originál v Drážd. I. 202. Přítomen byl i doktor světského i duchovního práva Werner Baldwin, na nějž právě bylo by možno mysliti jako na zastávce této apelace. — Předtím již známkou nové činnosti bylo Annino zmocnění Viléma z 9/3 k sjezdu lehnickému (III. 134).

² Drážd. I. 114 (bez data a anonymní, avšak autorství Albrechtovo je nejvýš pravděpodobné).

ského nuncia a kollektora Marina de Fregeno, ustanoveného v jeho zemích i v okolí k akci odpustkové proti Turkům, aby bezodkladně oznámil papeži, jaké nebezpečí hrozí zemím sousedním, bude-li Jiřík korunován. Nezbývalo by pak leč zdvihnouti proti němu válku, a kdyby neměla úspěchu, jest se báti, že Jiřík, ničeho se neostýchaje k zveličení své cti, podrobí si i jiná knížetství, i od Čech dosti vzdálená. Proto měl papež zakázati zvláště biskupům vratislavskému a varadínskému, aby nekrunovali tohoto „nepřítele víry křesťanské“¹. Marinus, ač předpokládal, že již legát Karvajal, jenž je prý českým věcem blíže, papeži vše oznámil², učinil po přání knížat saských, jsa k tomu od nich opětně „listy i ústně“ pobízen, a žádal papeže, aby Jiříka, „vůdce a ochránce všech kacířů“, jenž prý u kurie již o svou korunovaci zakročil, nedovolil korunovati ke zkáze některých knížat německých i vedlejších zemí koruny české a „na velikou ujmu víry“: české království náleží právem dědičným Wettinům a země vedlejší nechťjí „kacíře“ uznati a strojí se spolu se sousedními knížaty k odporu proti němu³.

¹ Jordan, Das Königthum Georg's von Poděbrad 429–30. Zmínka o Vítězovi, biskupovi varadínském, zajisté byla podnícena zprávou Leubingovou Vilémovi Sas. hned po volbě, 5/3 1458 (ze Zavidova), jako by o korunovaci vše již bylo smlouveno a jako by Vítěz, „der tausend kumstiger“, byl s jinými pohotově v Kolině, na den cesty od Prahy, aby krále korunoval (Drážd. I. 92). – Rozsah pravomoci Fregenovy je naznačen v jeho listě ženskému klášteru v Lipsku 9/4 1458, kde za peníze, poskytnuté k válce proti Trnkům, udílí povolení v příčině zpovědi (Cod. dipl. Saxon. reg. II. 10. 36–37).

² List z 23/3 1458 z Lipska Fridrichovi Sas.: Jordan 430–31. Ježto jeho vlastní pomocníci byli rozesláni na různá jiná místa, žádal Marin Fridricha, aby za příslušný plat propůjčil k posláni do Říma „unum cursorem fidum“.

³ Z Cvikova 7/4 1458: Jordan 431–32 i AUC. XII. 351–52; Fregeno šíře o všem psal papežskému sekretáři Michalovi Ferrarii, aby to při vhodné příležitosti papeži oznámil. – Marina nedlouho potom dal míšeňský biskup Kašpar ze Schönberga pro různé nepřístojnosti v Kamenici uvězniti, aby prý v lidu i v kleru nevznikla proto „maiora scandala duriora“, a poslal o tom zprávu do Říma, aby papež o tom rozhodl (Cod. dipl. Sax. reg. II. 3. 126) Döring o Marinovi praví, že prodával, jako tehdy mnozí, odpustky a že z vazby vyvázal pomocí nevěrných služebníků Fridricha Sas. (Riedel, Cod. dipl. Brandenburg. IV. 1. 230). Döring se asi nemýlil v tom, že Fridrich sám měl zájem, aby Marinus byl zatčen; i jeho propuštění se pak sotva stalo bez knížecího souhlasu. Ač se teprve později z listu Piova Fridrichovi Sas. ze 17/12 1459 určitě dovídáme, že

Poukazy Fridricha Saského na nebezpečí, jaká nastávají knížatům německým od českého království husitského, měly hlavním podnětem především strach vlastní, že nyní dojde k děle již tušené a obávané výpravě Jiříkově proti němu, kdy již nebude, jako dříve, míti ohled na krále Ladislava. V tom smyslu lze dobře chápati, že Fridrich se zcela stavěl za kandidaturu Vilémovu a že bratra napomínal, aby jen ve svém úmyslu i po volbě Jiříkově setrval¹. Zájmy obou bratrů se proti Jiříkovi sbíhaly, a obavy Fridricha, přímo s Čechami sousedícího, zdály se býti potvrzovány zprávami o zbrojení Jiříkově². Fridrich hned proti němu

papež svolil, aby Fridrichovi byla pro jeho větší horlivost ponechána polovina vybraných peněz, kterou mu Marin slíbil (FRA. 42. 297–98) – úmluva o to mezi Marinem a Fridrichem zajisté náleží již do r. 1458, a to ještě před zatčení Marinovo, s nímž je nepochybně v těsné souvislosti. Ukazuje k tomu zpráva v „*Chronicon breve... in partibus Misnae et Thuringiae*“ (Mencke, SS. rr. Germ. III. 60), že byl Marin jat pro nezachování smlouvy s Fridrichem o odpuštění (z vazby byl vyšel „*per dissimulationem*“); sr. k tomu i Droysena, *Gesch. d. preussisch. Politik* II. 1. 196–97. Marinus byl již asi 20/9 1458 propuštěn, kdy z Freiberga oznamuje Zhořeleckým, proč byl uvězněn (Verzeichniss Oberlaus. Urk. II. 89: z registru ovšem nevíme, jak to vykládal). Předtím již, asi ještě před zatčením, byl Marin i v Horní Lužici, kde z Budyšina 8/6 1458 posílal do Zhořelce svého registrátora Matyáše k hlášení odpuštění (tamtéž II. 84). O Marinovi sr. též Mon. med. aevi Polon. XI. 397 č. 3468 (list papežský z 5/7 1459, vytýkající rozsah působnosti Marinovy, jež zaznamenává i Pastor, *Gesch. d. Pápste* II.⁴ 222⁵) i FRA. 42. 283 (Pius 30/7 1459) Fridrichovi Sas. oznamuje, že mu byly odvedeny peníze, vybrané na kručíu a od Marina složené v Halle: ostatek peněz ze zemí saských měl býti odveden „*depositario nostro*“, kupci norimberskému Konrádu Baumgartnerovi). O Marinově další činnosti v severovýchodním Německu a ve Skandinavii i jak byl později z biskupství kaminského pro nehodné chování vyhnán, sr. poznámku v *Cod. dipl. Sax. reg. II.* 3. 126.

¹ 3/4 1458: Drážd. I. 122. Ve své přisvědčující odpovědi z 5/4 Vilém zdůrazňoval, že dobře ví, co cti i prospěchu jemu může z toho vzejít (I. 103); to se však mohlo vztáhnouti i na Fridricha.

² 27/3 1458 z Vratislavě psal Leubing Vilémovi Sas., že Jiřík ve veliké tajnosti shání lid i peníze, maje v úmyslu přepadnouti Viléma i Fridricha, ježto ví, že si nepomůže právem, nýbrž mocí. A Leubing napomínal svého pána, aby se měl na pozoru a opatřil hned, bez váhání, své zámky lidem i hejtmany (I. 110). Také Ruprecht z Polheima, úředník rožmberský, 30/3 1458 píše do Rakous, že se Jiřík strojí do pole, vykládaje si tyto přípravy tak, že míří proti těm, kdo by ho nechtěli uznati, a proti Rakousům (FRA. 46. 1).

konal obranné přípravy¹, vida v tom, jak si Jiřík se sebevědomou energií zakazoval obesílání svých poddaných k tajným soudům vestfálským, skoro již opovězení nepřátelství, zvláště když od poslu Vilémových, vrátivších se z Prahy, byla přinesena i zpráva, že Jiřík hned při volbě slíbil vrátiti ke koruně, co jí bylo odcizeno². Přece se však sám hleděl vystříhati všeho, co by se mohlo Jiříka přímo dotknouti, starostlivě se i rozpakuje, jak ho má ve své odpovědi titulovati³. Jinak se však horlivě zastával mínění, že je povinností všech knížat německých, aby zabránili Jiříkově korunovaci. Jestliže se však zároveň s okázalým prohlašováním, že proti Jiříkovi chce nasaditi život i své země, hned dotazoval Albrechta Braniborského, jak se má zachovati, bude-li Jiřík přece jen korunován⁴, byly z toho již předem patrný pochybnosti, zda se podaří korunovaci zmařiti.

O tom právě tehdy bylo již rozhodnuto svolením Matyáše Uherského, že za tím účelem do Prahy pošle své dva biskupy a svolení to bylo tím pozoruhodnější, že došlo k němu ne bez vědomí legáta Karvajala, třebaš přímo s ním svého souhlasu nevylovil⁵. Ukázala se při tom táž vzájemnost, jaká již dříve byla za života Ladislavova mezi Čechami a Uhrami i mezi jejich gubernátory. Jako dříve Hunyadovo správcovství v Uhrách spolupůso-

¹ Týž Ruprecht píše, že Fridrich Saský již dal zasekati pohraniční les, takže přestal do Čech dovoz soli a v Praze byl proto veliký pokřik. O opravách hradu Riesenburka v Čechách v létě 1458 dovolává se účtů z archivu drážďan. H[allw]ich, T[ö]plitz 81.

² List Jiříkův Fridrichovi 8/3 1458: FRA. 20. 139. O slibu Jiříkově, vrátiti zcizené části korunní, píše 5/3 1458 Leubing Vilémovi Sas., aby na to upozornil bratra Fridricha, ať má zámky a města na starosti, neboť „die fraud vnd die behendikeit ist vorhanden“ (Drážď. I. 94b).

³ Ptá se na to 19/3 Albrechta Branibor., i jak se má vůbec k Jiříkovi chovati (FRA. 20. 139). Albrecht mu 29/3 odpověděl, ať se poradí 9/4 na sjezdu v Bamberce s Petrem Knorrem, který tam bude s Fridrichem Branibor., a po případě i s Ludvíkem Bavor.; sjezd však byl odvolán a Albrecht se vlastní odpovědi vyhnul, žádaje jen Fridricha, aby mu to, jakmile se s Vilémem o titulování Jiříkově dohodne, oznámil po poslích, které Albrecht k Vilémovi posílá (tamtéž 139 i Drážď. I. 116).

⁴ Týž list z 19/3 1458. (Drážď. I. 115).

⁵ Matyáš Jiříkovi 15/3 1458 ve FRA. 20. 139 a Karvajal papeži 9/8 1458 v SS. rr. Sil. VIII. 7.

bilo na uznání správcovství Jiříkova a jako se i potom za obdobných poměrů v obou zemích oba gubernátoři setkávali při své obraně proti nebezpečným vlivům Oldřicha Celského na stejné cestě a Jiřík i po smrti Celského udržoval s Hunyadovci dobrý poměr, až mu to vyneslo v nepříznivém jemu mínění veřejném podezření z účasti na piklech proti životu královi¹ – tak i volba Matyášova i další události uherské byly v těsné souvislosti s vývojem českých poměrů. Volba Matyášova byla volbou pražskou, na niž tak podnětně působila, utvrzena a z téhož důvodu měl Matyáš zájem o to, aby se Jiříkova korunovace stala brzy skutečností: byl to i další krok k upevnění panství Matyášova a příprava k jeho korunovaci, která se pak ovšem konfliktem s císařem značně oddálila. I nebyla bez důvodu současná charakteristika, že Matyáš se spoléhá na Jiříka a ten opět na něho².

I postavení Matyášovo bylo pokládáno za dosti vratké, aby mohly vznikati pověsti, že se Matyáš trůnu vzdává a že na jeho místo vstoupí Kazimír Polský³ nebo po případě Albrecht Rakouský⁴. Proto je pochopitelná gratulace Matyášova k volbě Jiříkově i jeho souhlas, umožniti v Praze korunovaci, ježto Matyáš čekal, že Jiřík mu pomůže jak proti Mikuláši Ujlakimu, tak i proti Jiskrovi z Brandýsa⁵, s nimiž oběma mu úmluvy Jiříkovy usnadnily cestu na trůn⁶. Před kurií ovšem hleděl potom Matyáš vyslání uherských biskupů vyložiti snahou, uvésti Čechy „bludem

¹ O tom sr. „Konec Ladislava Pohrobka“ hlavu II. a III.

² List Konráda Metzche z Vídně 13/4 1458 Fridrichovi Sas.: „... wanne der hungerisch konig trost sich des beheimischen konigs vnd der beheimisch konig trost sich des hungarischen konigs“ (Drážď. I. 144).

³ Noviny, asi z Rakous, v březnu 1458: Drážď. I. 113. S nadějí tou („got gebe, das es geschee“) spojována i jiná, že Vilém Sas. zaujme Čechy. To též oznamoval 26/3 1458 z Vratislavě Leubing Vilémovi Sas. a odůvodňoval tím potřebu jeho dohody s Kazimírem (I. 96).

⁴ Metzsch 13/4 1458 praví, že se vedle Kazimíra i Albrecht Rakouský na císaři domáhá koruny uherské („er hab sie von Hungarn gebracht vnd vnserm her dem keiser geantwurt; der sal im widergeben“). Bude-li se nyní na sněmu ve Vídni o to mezi Habsburky jednati, Albrecht se bude o uherské království tvrdě bráti („vnd werde lute gnug darzu habin“). – O Zikmundovi Tyrol. sr. výše str. 149.

⁵ Matyáš Jiříkovi 15/3 i 27/3 a 29/3 (FRA. 20. 139, 142 a 144).

⁶ Volba 682 a 699 a d.

ošálené“ na pravou cestu víry, neboť není prý pochyby, že, bude-li získán král, i lid bude možno snadno získati¹.

Legátovi Karvajalovi byla sice věc jasná, avšak on, touže z ohledu na otázku tureckou postavení Matyášovo posílení a z toho důvodu hledě příznivě i na volbu Jiříkovu, třebaš v příčině vyslání biskupů zase z ohledu na kurii formálně zachovával neutralitu, současně zdůrazňoval možnosti, které volba pražská právě slibovala ve věci pro kurii tehdy tak závažné, při zápase s Turky. I on dostal od českých stavů zprávu o volbě a odpověděl k ní radostným blahopřáním pánům i celému království, vyslovuje naději, že nový král nyní splní, oč ho on sám v příčině sjednocení církevního i války proti Turkům často žádal. „To jest“ – psal králi – „v čem se můžete více bohu zalíbiti; to bude odměna, hodná tak velikého daru; to ustálí a upevní Vaše království. Učiní-li tak Vaše Výsost, máte doufati, že po dlouhý čas vládu království podržíte a pak, k lepšímu jsa povolán, synům svým ji v pokoji zanecháte“². Ani Karvajal zajisté tehdy nepochyboval, že se církvi pomocí Jiříkovou otevře snazší cesta ke smíru s Čechy, a on již vlastně, dobře věda, v jak dobrém je Jiřík poměru k papeži Kalixtovi, při všem šetření nestrannosti předbíhal rozhodnutí papežské, neboť psal již Jiříkovi jako králi, neupíraje mu, jeden z prvních, příslušného titulu, což u osoby jeho váhy v Římě mnoho pro Jiříka znamenalo. Byloť to i se strany tohoto přísného zastávce zájmů církevních pokračováním pásma, rozpředeného již před smrtí Ladislavovou, od něhož však ani papež neustal, nepokládaje při tom smrt královu za rušivou překážku.

Smrtí královnou sice posláni českého poselstva do Říma, o čemž nepochybně donesl opět zprávu známý prostředník styků česko-římských Lukáš Hládek³, znovu se oddálilo, avšak papež, jemuž prý nebylo zprávy příjemnější nad onu o stavech českých, že touží „žítí v naší i řečené stolice [apoštolské] víře i poslušnosti“,

¹ Matyáš papeži 7/8 1458: SS. rr. Sil. VIII. 7.

² Karvajal Jiříkovi 20/3 1458 z Budína: FRA. 20. 140. O jeho poměru ke korunovaci sr. ještě níže v hlavě druhé!

³ Papež se v listu z 22/2 1458 Jiříkovi o něm zmiňuje, že „fuit apud nos nuper“: FRA. 20. 128. Hládek pak delší čas v Římě zůstal.

věřil, že právě přičiněním Jiříkovým nebude již odklad dlouhý. Když 22. února znovu Jiříka žádal, aby stavy utvrdil v jejich úmyslu, bez meškání a beze strachu poselstvo slíbené vypraviti, znovu připojoval přání, aby s ním přišel i „milý syn“ Rokycana.

Tuto důvěřivou náladu papežovu nezkazilo ani hojné podezřívání Čechů z viny na smrti králově. Mnoha Němcům, kteří u kurie zjevně i tajně hleděli očerniti pověst českého království, postavil se směle při této příležitosti na odpor Hládek a při slyšení u papeže nabídl se českou nevinu dokázati proti komukoli pod trestem žaláře i nejkrutější smrti, uvolí-li se pomluvač při nezdaru svých obžalob stejný trest podstoupiti. Papež veřejně mu dal za pravdu: „Vám věříme a všude chceme hájiti cti Vašeho slavného království.“ Prikázav mlčeti již o takových podezříváních, dal připraviti glejt pro Rokycanu i ostatní posly. Jak se staříčský papež vžil v představu brzkého dojednání s Čechy, bylo zřejmo z toho, že pro Jiříka, jakmile jemu složí slib poslušnosti, již za odměnu jeho zásluh připravoval svěcenou růži i pozlacený meč, znamení největší přízně papežské. Hládkovi růži již 2. dubna důvěrně ukázal ve své knihovně zpovědník Kosma¹, jenž se ještě stále nevzdával úmyslu, státi se pražským arcibiskupem. Pronikaly o tom již i pověsti do širší veřejnosti, ovšem v tom způsobu, jako by se Jiřík nabízel Kosmovi k tomu dopomoci, doufaje tak dosíci přízně i uznání papežského; byly to kombinace, na nichž asi nemalý vliv měly zprávy o tom, že Jiřík již navázal přímý styk s kurií prostřednictvím prokurátora Roraua, jenž se podle toho teprve tehdy po delším pobytu v Čechách do Říma vrátil². Češi, kteří žili v Římě a kteří neztratili vědomí svého

¹ O všem tom sr. list římského faráře při basilice P. Marie „agri dei“ Jana Lichtenfelsera Jiříkovi z 3/4 1458 ve FRA. 30. 144–45 i list českého faráře Václava v Římě u sv. Pavla také Jiříkovi 20/3 1458 tamtéž 141. Příhody Hládkovy se nepochybně týkal nezvěstný nyní list Jiříkův, o němž se zmiňuje Palacký, Zeugenverhör 15: Jiřík prý v něm zakázal jednomu ze svých prokurátorů v Římě (ne však Fantinovi de Valle) dávat se u kurie v jakýkoli spor o smrti Ladislavově; Palacký po paměti list ten asi omylem klade k r. 1460 neb 1461.

² List poslů saských z Vratislavě 26/3 1458 Vilémovi Sas. na základě zpráv biskupského hejtmana a některých prelátů. Čeští poslové se prý ve Vratislavi chlubili pomocí císaře i papeže; Jiřík již poslal do Říma „ern

kmenového příslušenství, i jejich římsťi přátelé, ať již z jakýchkoli důvodů sympatisující s českým královstvím, těšili se již napřed z nastávajícího smíru a nabízeli se Jiříkovi k všemožné při tom pomoci¹.

Třebas všechny tyto podrobnosti Wettinům ani spřízněným a spolčeným s nimi knížatům nemohly býti známy; přece jim nemohlo ujíti, že mělo svůj důvod, když se strany Jiříkovy se ozývala důvěřivá tvrzení o pomoci papežské. A odpůrce Jiříkovy tím více dráždilo, že v tuto náklonnost k novému králi českému byla vedle papeže zahrnována i druhá hlava křesťanského světa, císař², a že podle jednání císařova s posly saskými ani toto

Heinrich von Roer“, tedy Roraua („der ist nw gar veracht, laichtuertiger mensch“) a pošle tam v krátkce kancléře Prokopa z Rabštejna, jenž se dobře zná s několika kardinály; „meynet damit [svou nabídkou papežskému zpovědníkovi] briue vnd gunst zcu irlangen“ (Drážd. I. 95b). Podle toho pak praví zástupce Vilémův 22/4 1458 k arcibiskupovi magdeburskému: „denn es stehe doruff, das der babst sinen kemerling zu eym bischoffe gein Prag furschiebe, vnd wirde der vfgenomen, so wer der Girzik hoffentlich siner confirmirung“ (I. 129b). To byl však jen cizí výklad, který sotva vystihoval pravou podstatu věci. Sr. i níže březnové listy Vilémův a Leubingův na str. 175. – O příchodu Rorauové do Čech ještě za života Ladislavova sr. výše 137 a d. Souvisel jistě i s jeho sporem o český hospic v Římě (sr. Mareš v ČČM. 1890. 83): o tom, že by byl Rorau na rozhraní let 1457 a 1458 v Římě, není žádného dokladu. Sr. i níže hlavu druhou.

¹ Sr. oba listy z pozn. 170¹. Farář Václav, jenž pro zmatky v Čechách a zvláště u víře žil již mimo vlast 46 let a z těch 44 v Římě, těšil se z každého českého úspěchu, a proto jej vzrušovaly zprávy Hládkovy o ukliďnění Čech od Jiřtha, „cujus gesta magnifica per mundi climata resonant universa“. Byl i zástupcem chudých národa českého v českém hospici a zúčastnil se uvedení Rorauova v úřad správčí (sr. Mareš v ČČM. 1890. 79, jenž na str. 81 jmenuje i více jiných Čechů, kteří tehdy v Římě žili). Václav ještě 20/3 nevěděl o volbě Jiříkově, věděl však o ní již 3/4 Lichtenfelsler (mluví o jeho „obedientia regalia“), ale ten přes to Jiřka nazývá gubernátorem, ač také ovšem knížetem. Lichtenfelsler též sliboval Jiříkovi důvěrně poslati některé doklady, osvětlující poměry římské: starou bullu, za jejíž vrácení do 2 1/2 měsíce žádá, „quia... pertinet ad sacrum palatium papae“, a také nějaké dobrozdání české o 12 člancích s příslušnými odpověďmi (snad z r. 1447), které on studoval a opsal za papeže Mikuláše V. Lichtenfelsler Hládkka jmenuje „magister“, avšak, tuším, nepravém.

² Sr. pozn. 170². Na konci března i Leubing po sjezdu lehnickém upozorňoval Viléma Sas. na české vychloubání, že „der keiser werde es mit ine haben“, a pobízel pána i jeho přátele k protestu proti tomu u císaře („Ratslag“:

tvrzení nezdálo se býti bez podstaty: odpovídal-li jim císař, že, chtěje chrániti rodových nároků, psal do Čech, a očekával-li, že „král český“ k němu pošle¹ – bylo možno z toho souditi, že nějaké styky mezi ním a Jiříkem již jsou, které nebudou Wettinům na prospěch. Než Vilém se nevzdával naděje, že získáním veřejného mínění i působením svých knížecích přátel způsobí na rozhodujících místech příznivý sobě obrat. I bylo nutno volbu pražskou i osobnost Jiříkovu postaviti v takové světlo, aby se veřejnost proti němu popudila a strhla s sebou i papeže a císaře. Na české straně se to předvíдалo, avšak v prostředí nepřátelském, snadno se dávajícím proti Jiříkovi vzrušiti, bylo těžko podobným způsobem hned takové agitaci odpůrců s úspěchem čeliti. Alespoň však, kde to bylo možno, užilo se výstrah ve smyslu podobném, jako varoval sekretář Jiříkův Jošt z Einsiedlu své chebské přátele, aby se nedali hrozbami sousedů zastrašiti: „Vězte, že oni svou palici pro strach, při sám bohu, zdvihnou na štít mého milostivého pána!“²

První polemický tón zazněl hned na zpáteční cestě saských posílů od volebního sněmu a byl významný osobností původce, Dr. Jindřicha Leubinga, jenž hned od počátku měl velký podíl na Vilémově ucházení o dědictví Ladislavovo³ a jenž i pak, po volbě, v jednání se zeměmi vedlejšími i v celé akci proti Jiříkovi veřejně i soukromě měl jedno z nejvýznamnějších míst. V jeho listu Vilémovi Saskému byl již námitkami proti „opovážlivé“ volbě pražské podán program, který brzo potom byl v dalších výkladech Leubingových a zvláště v obšírných traktátech Mikuláše Tempelfelda šíře rozvinut. Byl v tom pro Leubinga i osobní moment, neboť právě jeho politika byla v Praze poražena⁴.

Volba Jiříkova je sektářské dílo, které bylo již dříve dobře připraveno a smlouveno a proč „ten i onen musil zemřítí“⁵.

Drážd. I. 142). 27/3 psal z Vratislavě Leubing Vilémovi, že se Češi vychloubavě spoléhají na přízeň císaře i papeže, „das man vngerne horet“ (I. 119).

¹ Tamtéž III. 167 b (zpráva posílů sas.).

² 29/3 1458: AÖG. 39. 264.

³ On již koncipoval přímluvné formuláře do Uher i Rakous na počátku ledna 1458 (sr. výše 148').

⁴ Jeho list Vilémovi 5/3 1458 ze Zavidova: Drážd. I. 91–94.

⁵ Je to narážka na smrt Ladislavovu a patrně i na smrt Celského a Ladislava Hunyada, jak se zdá nasvědčovati i poznámka o Vítězovi (sr. výše

I Leubing, třebaž to jen neurčitě naznačuje, věří legendě, sepre-
dené kolem uherské tragedie Ladislava Hunyada i náhlé smrti
krále Ladislava¹. Aby mohlo dojít k svobodné volbě českých
stavů, nebyli na sněm voláni přední voliči ze zemí vedlejších.
Jestliže největší složka z trojího lidu v Čechách, Rokycanovci,
potřebovala svého krále, aby mohla dále růsti, druhé dvě složky,
katolíci („křesťané“) a židé, svolily k němu, aby si zajistily jedna
držbu duchovních statků a druhá své lichvy, a nový král slíbil kaž-
dého z těchto „tří sekt“ u víře jeho hájiti. Proto čeští páni, nebojíce
se o své duchovní statky, mají tohoto Holoferna rádi a slaví ho
jako „mírotvorce“, ač mír jím zřízený je mír hříšný, hanebný a
proti křesťanstvu; nedoufajíce, že by jim jejich přání splnil jiný
král, rozený Němec nebo „křesťanský kníže“, osobili si svobodnou
volbu, ač tato není možná, ježto Čechy jsou kurfiřtství a nejsou

pozn. 165¹). V saském podání ve Vratislavi v dubnu 1458, které bylo složeno
Leubingem, připomínají se úklady proti Ladislavovi, „als czu Hungern vnd
anderswo“ byly podnikány (Drážď. III. 153 a), jak Jiřík „ettwe manich jar“
myslil na uchvácení trůnu a sesazení pravých dědiců, „das mitnamen ein
sollich swer sunde vnd ding ist, das es in den hymmel ruffet, ab joch ander
vmbstende, dadurch er vorachtet ist, nyrgent furhanden woren“ (III. 175 a),

¹ Sr. „Konec Ladislava Pohrobka“ 83¹ a 90². Leubing své podezření
opíral o pověsti, které zaslechl brzo po smrti Ladislavově ve Vídni od Balta-
zara z Monschiedelu, jež dlouze („in langen wurten“) vykládal o smrti králově
(sr. list z 13/12 1457 tamtéž I. 281 a i „Konec Lad. Pohr.“ 163); toto mínění
bylo pak základem podobných tvrzení, která v této věci pronášel jménem
svého pána Viléma Sas. v různých projevech veřejných i ve formulářích kní-
žecích přímluv (sr. tamtéž 168, 175 i 181; o přímluvě Albrechta Branibor.
166, 175 i 181). V listu ke kardinálům. 26/3 1458 přímo mluvil o vraždě („post
necem Ladislai“: Drážď. II. 30 a; sr. i FRA. 42. 230). Ohlas toho je v podání
Viléma Sas. ve Vratislavi v dubnu 1458, praví-li se tu, že král „leyder frem-
de lich von diesem licht vns von der werlt in eyne ander werlt gefaren ist“
(Drážď. III. 153 a); na počátku ledna 1459 na sněmu ve Výmaru uváděl Vilém,
jak na konci r. 1457 oznámil sněmu v Gotě smrt Ladislavovu: „das der von
dem lebin zum tode bracht ist worden, von den er es nicht warttende gewessin
ist vnd die ym mit hoch pflicht zugethan vnd gewandt gewesen sindt vnde
darinnen vast zydt vmbbegangen, damit sie yn von dem lebin zum tode
bracht habin“ (II. 225 a). Před volbou Jiříkovou se ovšem v listech do Uher
ještě mluvilo jen o „anceps mors“, „flebilis casus tam intempestive mortis“ (II.
128 a, 129 a). Později však i do Říma Vilém o Ladislavovi oznamoval, „wie
mit seyner gnaden domit vmbegangen, das er von dem leben zu dem tode
so bracht wurden“ (v září 1458 v instrukci Braunovi do Slez: I. 164 a–b).

svobodny, a zvolili Jiříka. Volba ta je zvrácením všeho práva a Jiřík, jako zatracený kacír, je naprosto nehoden a neschopen cti královské.

Leubing si dobře uvědomil, že kacírství Jiříkovo bude nejděčnějším důvodem agitačním, daleko silnějším než důvod národnostní, ačkoli se i tento u něho a jeho druhů v službě Vilémově tu a tam objevil¹. Proto radil Vilémovi, aby hleděl v lidových vrstvách znovu oživit paměť klatby, v níž jsou čeští husité a na niž se stejně zapomnělo, jako se již prý neví o hrozných spoustách, které husité církvi způsobili: „A tak bují větší část lidu českého ve své zatvrzelosti, ve vzpouře proti církvi a u víře, které nezná stolice apoštolská“². A Vilém opravdu v tom smyslu zakročil u okolních biskupů, aby svým kněžím nařídili znovu ohlašovati klatby koncilu kostnického i basilejského na „bludnou víru“ v Čechách a zakazovati všecek styk s jejími stoupenci i s jejich pomocníky, jako by kompaktat vůbec nebylo: tak se zabrání, aby český „povýšenec“ nemohl pod vlivem svého zvráceného kněžstva podniknouti neslušné novoty³. S tím byly v souhlase i jeho výzvy k různým prelátům, aby dali čísti a zpívati mše, při nichž by lid byl podněcován k modlitbám za posilu pravé víry a vzrůst křesťanské bohoslužby⁴. Kazatelny se tak daleko široko dostaly ve službu saské agitace⁵.

¹ V listu z 5/3 přímo Leubing praví, že Češi přes všechny saské důvody chtěli mítí „eynen kunig behemischen geczung“ (I. 91 a). V březnovém podání saském k císaři se vykládá, že volba Jiříkova je „villicht zu smehunge cristlicher dewtschen zungen“ (III. 166 a). V dubnu 1458 při jednání s Hohenzollery Albrechtem a Janem Konrád z Pappenheimu uvádí, že z volby Jiřího, jenž se po všecky dny svého života jako husita odchyloval od víry církevní a k svému mínění nutil jiné přistupovati, vznikne „periculum et dampnum intollerabile“ jak církvi obecné, tak i říši německé (III. 99).

² Leubing sice to píše kardinálům až 26/3 1458 z Vratislavě (III. 30 a–b), jistě však byl již původcem dřívějších listů Vilémových o tom (sr. poznámky následující).

³ 11/3 1458 nějakému biskupovi, zajisté míšeňskému (zmiňuje se o kazatelích v Šestiměstí: III. 142).

⁴ 15/3 jakémusi opatovi: III. 142–43.

⁵ Saské podání k dubnovému sjezdu vratislavskému již mohlo odkázati na to, že Jiříkova neschopnost hodnosti královské „durch die wirdigen doctore, lerer, meister vnd prediger gungsamlich off dem cancel vnd dem predigenstuel gemelt; geoffindt vnd gelantmert ist“ (III. 153 a).

Strach, aby si Jiřík u kurie nevymohl nějakou formu uznání, podnítl Leubinga, aby Vilémovi radil i zakročiti v Římě, zatím však jen u několika kardinálů a bez širších výkladů, které se měly podati až později. Kromě toho, že byla vytčena nezákonnost volby pražské na ujmu oprávněných dědiců, měla v tomto podání zvláště působiti zmínka o pohoršení, jaké vzniká mezi knížaty i katolickým lidem tím, že Jiřík, známý rozkolník, po poselstvech, rozesílaných po zemích vedlejších, chlubí se přízní papežskou. I mají kardinálové zabrániti, aby papež, jenž snad není řádně poučen o poměrech českého kacířstva, nedal se různými pověstmi a vlivy, pracujícími pro Jiříka, svésti k ústupkům na ujmu pravých dědiců, dokud se mu nedostane od Viléma i jiných knížat potřebného vysvětlení¹.

Tento list Vilémův, který však zatím poslán nebyl, měl býti doplněn zvláštním doprovodem Leubingovým: jím chtěl Leubing již na základě zkušeností ze zemí vedlejších zdůrazniti hrozivý obraz situace a vytknouti velikou odpovědnost kurie za všecku případnou povolnost k Jiříkovi, jenž je spojencem Rokycany, „mistra klamů“, a pánem i ochráncem jeho sekty. Pokusy jeho poslu, přiměti Slezáky k jeho uznání, sice selhaly, avšak jejich holedbání přízní papežskou vzbuzuje obavy, aby oba „mistři klamů“, Jiřík a Rokycana, lživě neobelstili papeže a nakvap si od něho nějakých listů příznivých nezjednali. I zapřisahal Leubing kardinály, aby kurie nenutila Slezáky proti jejich svědomí skloniti se před Baalem, neboť oni raději by zemřeli nebo se vystěhovali, než by žili pod takovým panstvím².

¹ 19/3 1458 (koncept Leubingův): I. 98. Německý překlad (II. 29) ukazuje, že ho bylo užito i publicisticky, v opisech k různým knížatům, jak ostatně o tom svědčí i dodatečná pozdější poznámka ze století 16. (I. 98b). Že list latinský nebyl tehdy ještě poslán, svědčí datum, běžným jen písmem připsané na krasopisně napsaném originálu, zachovaném ve fasciklu drážďanském, i pozdější (z konce března) „Ratslag“ Leubingův (I. 142; sr. o tom i níže), že nutno psáti kardinálům, „wie wust meister Jo. Eckelstadt wol zu entwerffen“, a jeho list ze 27/3 z Vratislavě (I. 119), kde pobízí k vyslání poselstva k papeži: dotčené zde formuláře listů papeži od Viléma i jiných knížat nebyly psány již před jízdou do Lehnice, nýbrž Leubing „eyn copie eyas begriffs“ poslal až z Vratislavě, jak mu píše Vilém 3/4 (I. 122) a jak se o tom smiňuje sám Leubing ve zprávě poselské z Vratislavě již 26/3 (I. 95b).

² 26/3 1458 z Vratislavě: II. 30–31.

V agitaci, obracející se k politické veřejnosti, ke knížatům německým a ke stavům vedlejších zemí korunních, nestačilo užiti důvodů náboženských a národnostních, nýbrž bylo třeba saské nároky podeprít i přesvědčivou argumentací právní. Ještě před volbou byly za tím účelem sháněny potřebné doklady¹, z nichž některé, zvláště zlatou bullu Karlova z r. 1348, dal pak Vilém k lepšímu porozumění přeložiti do němčiny Dr. Werneru Baldewinovi, žádaje zároveň od něho, aby mu o nejdůležitějších bodech práva nástupnického podal podrobnější mínění. To Baldewin učinil 19. března².

Podle něho neměli čeští stavové vůbec oprávnění k volbě, ježto jsou na živu sestry Ladislavovy a podle zlaté bully Karlovy i podle českorakouské smlouvy [z r. 1364] možnost volby nastává až po vymření všech mužských i ženských potomků rodu panovnického. I lenní právo vykládá Baldewin ve smyslu ženského nároku Annina a zlatou bullou znovu vyvrací českou námitku, že po králi Albrechtovi spadlo království jen na Ladislava a nikoli na jeho sestry. Než, i kdyby nebylo žádných potomků rodu královského, Češi by neměli práva k volbě, ježto podle smlouvy z r. 1364 by pak nastupovali v právo dědické Habsburkové: volba v každém případě je nesprávná. Proti nároku Alžběty Polské uvádí Baldewin zvyklost, platnou prý v Čechách i v Uhrách, že dědí vždy nejstarší, ať je to muž nebo žena. I jiná zvyklost zde by byla na prospěch nároku Viléma samého, ježto, dědí-li žena, ujímá se vlády její chof a vládne, i když jeho žena umře dříve než on, a po něm dědí jeho potomci, třebaš pocházeli z jiné jeho ženy, než byla vlastní dědička, jako to bylo v případech Zikmundově i Albrechtově.

¹ O Šlikovi sr. výše str. 153. Vilémova instrukce asi z konce listopadu nebo počátku prosince 1457 ukládala Güntherovi [z Zilichdorfu], aby ve Výmaru vyhledal listinné doklady o nárocích na Lucembursko, o sporu s Fictumy i s českými rotmistry (II. 22.). 13/12 1457 upozorňují Leubing a Pappenheim Viléma na zlatou bullu Karla IV. (I. 280b). Nějaké dobrozdání z února nebo března 1458 odpovídá na námitku, že Anna, chof Vilémova, narodila se ne jako královna uherská a česká, nýbrž jen jako kněžna rakouská (I. 102).

² I. 64. Pisatel se sice zmiňuje jen o překladu zlaté bully, jež i s dvěma opisy přikládá, avšak lze se domnívati, že i jiné latinské kusy byly přeloženy. — O právu nástupnickém sr. „Volbu“ 652 a d.

Tyto přísně legitimistické důvody, příležitostně vhodně spojované s aristokratickým poukazem na nízký původ obou nově zvolených králů, takže „stolice na stůl vystoupila a sluha si usedl na stolicí páně“¹ – měly u knížat, ke kterým se obracely, účinnou působivost, zvláště když se k tomu přidružily i osobní podněty, jako ve Slezsku. Zde sice, když Jiřík, nabyv Kladska a Minstrberska, vstupoval mezi slezská knížata, byl od nich, s jedinou výjimkou Vratislavských, jako nový soused laskavě přijat², avšak knížata zajisté nezapomněli v něm povýšence, a jejich stavovské i náboženské žárlivosti se tím více přičilo, když Jiřík vstoupil na první místo v koruně, ozářené leskem tradic nejstarších a nejskvělejších. Právě proto zde byla vděčná půda pro saské nároky, ovšem nebude-li Vilém váhati a smluví se s nimi, nežli Jiřík je postaví ještě energičtěji než dosud³ před povážlivou alternativou násilného donucení k přijetí jeho vlády anebo finančních výhod, tak působivých v jejich hospodářské tísní. Na to Viléma hned po volbě upozorňoval Leubing, dobře vystihuje podstatu věci⁴.

Zde, ve Slezsku, bylo vlastní bojiště, kde se mělo rozhodnouti, kam se přikloní vedlejší země korunní: z nich však již tehdy vypadala Morava, kde, nehledíc k malé menšině německé, klonící se k Albrechtovi Rakouskému, česká a utrakvistická většina byla brzo ochotna k plné dohodě s novým králem. Sjezd v Lehnici, smluvený ještě před pražskou volbou k 20. březnu, byl by se měl státi její vědomou protivou⁵.

¹ V dubnovém podání k sjezdu vratislavskému (Drážd. III. 153b); sr. k tomu i jiné doklady ve „Vorbě“ 754⁹³.

² Eschenloer, SS. rr. Sil VII. 15 i Gesch. d. St. Breslau I. 40.

³ O poselstvech Jiříkových ve Slezsku již tehdy sr. výše str. 175.

⁴ 5/3 1458: Drážd. I. 92b. Leubing se hned zároveň zmiňuje o velkých finančních prostředcích, jichž se Jiříkovi dostalo od Matyáše (mnoho stříbra a 62.000 zl. na hotovosti). Dále ovšem tvrdí, že zbožní Slezáci „das mentsch [Jiříka] gar swerlich adir nymmer auffnemēn“.

⁵ Jestliže Hanuš Braun při svém slezském poslání 22/2 mnil, že saské poselstvo přijede do Lehnice přímo z Prahy (I. 90), čekal patrně, že se pražský sněm déle protáhne a že pak, ježto Slezáci v Praze zastoupení nebyli, sjezd lehnický bude doplňkem k jednání pražskému; rozpor mezi Slezáky a mezi Čechy zdál se mu býti jen takové povahy, jako již předtím byl za Ladislava

Vilém se záhy připravoval k jeho obeslání¹; zvláště si k němu vyžádal návrh instrukce od zkušeného diplomata ve službách braniborských, Dr. Petra Knorra², která pak ovšem musila býti s ohledem na pražské události doplněna³. Poselstvo, v němž byli zastoupeni Leubing i Braun, zastavilo se na cestě v Budyšině a ve Zhořelci, avšak určitou odpověď nedostali zde ani tam; slíbena jim, až se obojí smluví i s jinými přáteli na sjezdu v Lubani, současném se sjezdem lehnickým. 19. března v Boleslavci se poslové setkali s Janem Zahaňským, s nímž jednali a druhého dne společně s ním odjeli do Lehnice⁴.

Vratislavští se sice zasazovali o hojnou účast, aby to opravdu byl sjezd obecný⁵, avšak přes to byl to vlastně jen sjezd dolnoslezský, a to asi nikoli „pro nepohodu a krátkost času“⁶, nýbrž z příčiny podstatnější: jevil se tu již rozdíl mezi Dolním a Horním

spor s Moravany i další, bouřlivější s Vratislavskými: že by mohlo dojít k uznání nároků saských a k zásadní protivě mezi Slezáky a novým králem, zatím Braunovi pochopitelně nenapadlo. Jinde byla doba sjezdu udávána k 19/3 (sr. Knorrův návrh instrukce z 4/3 1458 I. 75 a i Eschenloer, SS. rr. Sil. VII. 19). – O Moravě sice Leubing a Braun 31/3 z Vratislavě psali, že je obecný křik, že se chce zachovati jako Slezáci (Drážď. I. 107b), avšak to byl jen klamný dojem: skutečnost byla jiná.

¹ Již 28/2 1458 píše Baltazarovi Zahaň., že tam své posly pošle (I. 87).

² Návrh Knorrův z 4/3 1458 (I. 75–76) vzal za základ instrukci k sněmu pražskému, k němuž přidal charakteristiku osobnosti Vilémovy i jeho moci; poslové se měli napřed poraditi zvláště s Baltazarem Zahaň., jinak se měli zachovati podle okolností.

³ Instrukce (III. 136–39 a doplněk 139–41) zachovává se celkem podle návrhu Knorrova, přidávajíc pokyny pro jednání se Slezáky o pomoc i o zápis na ochranu svobod. Pověření poslů (III. 135–36) zná i odjinud Markgraf v SS. rr. Sil. VII. 19², třeba však opravit jména dvou poslů: jde o Jana ze Schlatheimu (ne Statheimu) a Kristiana Hugonova (ne Hugona). Zmocnění Vilémovo od Anny z 8/3 (Drážď. III. 134–35), obdobné onomu k sněmu pražskému, tentokrát obsahuje i právo k apelaci.

⁴ Zpráva poslů Vilémovi Sas. z Boleslavce 19/3 1458 (I. 17). Zde, znamená to nedůvěřivé podezřívavosti, též se praví, že Češi Sasům na cestě do Lehnice ukládali, a proto se oni chtějí vrátiti oklikou s Baltazarem Zahaň.

⁵ SS. rr. Sil. VII. 19.

⁶ Tak praví Vilém 5/4 1458 k Fridrichovi Sas. (Drážď. I. 103b), vysvětluje tím, že tam nepřišlo „etwe fast“ knížat i jiných stavů.

Slezskem, neboť Hornoslezáci se v týž den sešli jinde¹. Přijeli sem kromě dotčeného již Jana Zahaňského Jindřich a Vladek Hlohovští, Baltazar Zahaňský, Konrád Bílý Olešnický, Fridrich Lehnický, biskup Jošt z Rožmberka se svými preláty, Vratislavští a někteří rytíři a zástupci městští². I Jiřík poslal sem své zástupce Dětricha z Janovic, chebského hejtmana Otu ze Sparnecka a hejtmana kladského Hanuše Velfla z Varnsdorfu ve 24 koních³.

V pondělí, 20. března, sjeli se účastníci a toho dne Sasové jednali s Jindřichem Hlohovským; druhého dne byli hned ráno u biskupa Jošta, jenž jim řekl, že budou brzy slyšeni a že bude pohodlnější a méně podezřelé, nepůjdou-li již předtím k ostatním knížatům. A opravdu byli již v 9 hodin na sjezdu, jenž zasedal v klášteře sv. Kříže, slyšení. Po projevu lítosti nad smrtí Ladislavovou podali důvody, že není Ladislavovi nikoho bližšího než Anna, nejstarší jeho sestra, choť jejích pána, a že proto na ni

¹ Zpráva poslů saských z Lehnice 22/3 (FRA. 42. 217–21), která je hlavním naším pramenem, praví, že to bylo „zu Glogen“, což však při vzdálenosti Hlohova sotva lze na tento vykládati. Že by v Hlohově měli sjezd knížata a stavové dolnoslezští, jak myslí Tomek VI. 299, vykládá tak výraz „die fursten am Nyderlande“, je nedorozumění, ježto v Lehnici byli všichni knížata, které připojený ke zprávě saské soupis klade do Dolního Slezska (FRA. 42. 221), kdežto z Horních Slez v Lehnici z knížat tam patřících nebyl nikdo. I ve zprávě saské se udává jako příčina malé účasti „kurze halben der cziid“, ač se o sjezdu vědělo skoro celý měsíc napřed.

² Eschenloer (SS. rr. Sil. VII. 19) sice praví, že tu nebyli „provinciales neque communitates“, avšak to, jak již ukázal Markgraf (tamtéž 19¹), rozchází se s Rosicem i se zprávou saskou, které tu třeba věřiti. I odpověď sjezdu vytýkala (sr. pozn. 181³), že nepřišla část knížat, zvláště z Horního Slezska, a že někteří městští poslové neměli žádného zmocnění. Za Fridricha Sas. byl tu jeho rada Dětrich von Milnitz (list Fridrichův Vilémovi 29/3: Drážď. I. 106).

³ Jiřík je pověřil k Vratislavským 12/3 1458 (SS. rr. Sil. VII. 20). Jak Oto ze Sparnecka píše 12–13. března do Chebu, měli jeti i k šestiměstským (FRA. 42. 215). Sparneck se sice vymlouval, že nemá šd Chebských dovolení, ale král jej přes to poslal (sr. i králův list Chebským 13/3 1458 tamtéž 217): zdá se, že si král přál jeho přítomnosti, aby mohl německým stavům slezským a lužickým ukázati, že Chebští s ním stojí, avšak kromě toho mohla k tomu věsti i Sparneckova lepší znalost němčiny, neboť v Lehnici je českým mluvčím. U Dluhoše, Opera omn. 14. 226 pan z Janovic je zván „Theodoricus Humlowski“. Češi žádali za glejt a dostavše jej, přijeli a byli i přítomni slyšení saskému, neboť pak se ho dovolávali (zpráva saská).

celé dědictví Ladislavovo spadlo. I žádali, aby Anna i Vilém byli připuštěni k vládě, slibující jejich jménem zachovati Slezáky při jejich svobodách¹. Ze soukromého jednání potom s jednotlivými účastníky si libovali zvláště ochotu Vratislavských.

Češi, jejichž mluvčím byl Ota ze Sparnecka, zvali Slezáky ke korunovaci k 30. dubnu a snažili se podání saské, pokud bylo možno, vyvrátiti a dokázati platnost volby Jiříkovy, že byla vykonána „řádne, rozumně, spravedlivě i pokojně“; mezi jiným i vytýkali, že saští knížata mnoho území od koruny odtrhli a dosud trhají, nedržíce se při tom svých zápisů². Sasové si pak hleděli příslušnou odpovědí zachovati přízeň sjezdu.

Než jeho odpověď s ohledem na stavy, nepřítomné při věcech tak důležitých, nemohla býti konečná: byla odložena na další sjezd, určený do Vratislavě k 16. dubnu, kam se všichni stavové dostaví³. Sasové se mohli utěšovati tím, že viděli, jak knížata těžce nesou nedbání práva zemí vedlejších při pražské volbě i jak termín nového sjezdu je položen tak, aby společný projev slezský mohl ještě býti překážkou ohlášené již korunovaci⁴. Mohli doufati, že se i na příští sjezd přenese nálada sjezdu lehnického, nepřívznivá uznání Jiříkovu a patrná z poselstva, o němž se až později dověděli a které bylo od sjezdu lehnického určeno do Horního Slezska, aby i tam oznámilo podání saské i nutnost přijeti k sjezdu vratislavskému⁵.

¹ Saské podání: Drážd. II. 184–87.

² Saská instrukce do Vratislavi (II. 218 a) i Eschenloer, SS. rr. Sil. VII. 19.

³ Odpověď v opise Braunově: Drážd. I. 99; sr. i SS. rr. Sil. VII. 19 (Slezáci chtějí vše zraleji a jednosvorně uvážiti).

⁴ Poznámka Braunova k odpovědi lehnické i list všech poslů saských (z 22/3) Vilémovi (Drážd. III. 147–48): delší odklad sjezdu nemohl býti zjednán, neboť třeba se dohodnouti ještě před korunovací o tom, co činiti.

⁵ Leubing a Braun se až ve Vratislavi dověděli (sr. jejich zprávu Vilémovi z 26/3: I. 95 a), že byli posláni do Horních Slez s těmi vzkazy i s oním dodatkem „dem (!) aufgeworffenen kunig nit auffczunemen“ hejtman a kancléf Konráda Černého Olešnického; poslové ti měli předejeti Čechy, kteří po sjezdu Lehnickém chtěli z Vratislavě též 29/3 jeti ke knížatům hornoslezským: zástupci saští měli jim vypracovati krátký písemný výklad svého jednání v Lehnici i ve Vratislavi. Ovšem Konrád Černý v Lehnici sám nebyl, patrně však byli tam jeho dotčení zástupci. Stejně z Lehnice bylo poselstvo vypraveno i do Šestiměstí s pozváním na sjezd ve Vratislavi (list Leubingův a Braunův 31/3 1458: I. 107b).

Nálada ta byla sdílena i lidovými vrstvami, kde se již jeví účinky agitace kazatelen, a Češi, na něž bylo již v Lehnici pokřikováno „Krále! Krále!“, byli hned potom ve Vratislavi svědky tohoto rostoucího fanatismu protihusitského i protičeského, jenž vášnivými výbuchy odpovídal na jejich optimistické projevy, že papež schválí pražskou volbu¹. I poslové saští byli nuceni přiznati, že vratislavští kazatelé za přítomnosti českých poslů kázali „hrubě“ proti Jiříkovi, mluvíce o něm „těžkými, hrubými slovy“, a že nic se na to neohlíželi, že si na ně Češi u biskupa Jošta stěžovali, neboť — a tím je Sasové omlouvají — „chce se pravdu mluvit i kázati“².

Naproti tomu k Vilémovi se soustřeďovaly lidové sympatie, takže se vyhlídka na sjezd vratislavský zdála býti jasná a slibná³. Lokální moment lehnický se k Vilémovi příznivě projevil i v tom, že paní města, kněžna Hedvika, prostřednictvím převora zdejšího kláštera kartusiánského důvěrně naznačovala Leubingovi ochotu k sňatku svého jedináčka Fridricha s dcerou Vilémovou a za tím účelem jemu poslala i soupis celé své državy. Leubing byl si vědom významu této nabídky, vida, jakou důležitost by pro získání Slezska mělo spříznění s knížecím rodem lehnickým. Avšak viděl hned i překážky, neboť plán Hedvičin nejen na jedné straně prohluboval nepřátelství mezi ní a Jiříkem, přímo se obrací proti úmluvám z r. 1454 o sňatku Fridrichově s jeho dcerou Zdeňkou, nýbrž na straně druhé se křížil i se současným jednáním Vilémovým o sňatek jeho dcery s princem francouzským⁴.

Než, bylo-li na sjezdu lehnickém leccos, co vzbouzelo dů-

¹ O Lehnici sr. zprávu saskou, o Vratislavi list Leubingův 26/3 kardinálům, kde se s radostí připomíná, jak „vox evangelisancium in cancellis publice ap[ud] vulgum factionem pragensem per totam Silesiam dampnat, idolum, quod sibi instituit, improbat et populum excitat, ne huic operi dexteram porrigat“ (II. 30b).

² List Leubingův a Braunův Vilémovi 26/3 z Vratislavě (I. 96b). 27/3 Leubing v novém listu praví, že lid tu přímo jáse nad tím, jak kazatelé proti Jiříkovi káží (I. 119b).

³ List poslů sas. (22/3 1458): III. 148. Podle Leubinga (list 27/3 1584: tamtéž I. 119b) nebylo lidu Anně příchýlnějšího nežli zde, ve Vratislavi.

⁴ O tom list Leubingův Vilémovi 31/3 1458 (I. 108b); soupis držav lehnických: I. 111 a. O smlouvě Jiříkově z r. 1454 sr. Čes. děj. III. 2. 858 a d.

věřivé naděje v blízkou budoucnost, poslům saským ani zde ne-
ušla povážlivá okolnost, hrozící, že vývoj nepůjde přece jen tak
rychle, jak si Vilém přál. On se domníval, že dojednání se Slezáky
o potvrzení jejich privilejí i o pomoc proti Jiříkovi bude možno
nejdéle do konce května, a byl proto hotov přijeti na sjezd do
Budyšína nebo Zhořelce¹. Avšak již v Lehnici, ne-li ve sjezdovém
usnesení, tedy při jednání, ozval se zlověstný tón. Slezáci si jinak
představovali pořad jednotlivých složek dohody než Vilém a již
v Lehnici kladli nečekané podmínky. Jim v předtuše nebezpečí se
strany Jiříkovy především záleželo na tom, aby se Vilém i se svými
spojenci zavázal k jejich ochraně, nemíníce se však sami zatím
vázati k němu jinak než slibem, uznati jej, až bude právně vyří-
zena otázka, komu z několika nápadníků třeba dědictví Ladislavovo
přírknouti². Ohlašoval se tak již významný rozpor mezi Vilémem
a Slezáky, který pak postupem času stále rostl.

Protože čeští poslové z Lehnice jeli do Vratislavě, i saským
poslům se zdálo včasným, aby alespoň část jich tam mohla též
připravovati náladu příštímu sjezdu, jehož význam se správně tušil,
a do Vratislavě byli posláni Leubing a Braun, jedouce tam spolu
s biskupem Joštem a se zástupci Vratislavských³. Předpokládalo

¹ Jeho instrukce (III. 141b).

² Odtud již v únoru zájem knížat, bude-li Vilém opravdu mít pomoc
od svých spojenců (list Braunův z 22/2 1458: I. 90)! Proto pak ve Vratislavi
jeho zástupci stále slyšeli výzvy, aby poslal poselstvo k papeži (Leubing 27/3:
I. 119). Leubing a Braun již 31/3 naznačovali Vilémovi možnost, že Slezáci,
aby se nestala křivda žádné straně, budou chtít vyčkati právního rozhodnutí,
a žádali v té příčině za instrukce (jejich list z 31/3: I. 107b): je to již pří-
prava na odpověď příštího sjezdu vratislavského. Předtím již ve svém „Rats-
lagu“ Leubing mluví o přání Slezáků, aby rychle byli „durch rechtliche
vnderweisung“ před císařem, nebo kam to přísluší, poučeni, jak se mají za-
chovati (I. 142a).

³ Zpráva poselská (FRA. 42. 220). Ostatní poslové se 30/3 vrátili k Vi-
lémovi do kláštera Pforty (Vilém Fridrichovi Sas. 5/4: Drážd. I. 103a). Již
předtím byl Vilém upozorňován, aby k obeslání sjezdu vratislavského získal
své knížecí přátele, zvláště Hohenzollery Albrechta a Fridricha (FRA. 42. 220,
Drážd. III. 147b—48a i I. 199). V Pfortě byl Vilémovi odevzdán i „Ratslag“
Leubingův, kde se to také žádalo (I. 142; Vilém se o tom i o formuláři listu
do Říma, jak měl psáti on i druzí knížata, zmiňuje v listu k Leubingovi 3/4:
I. 122).

se, že Vilém nejenom do Vratislavě pak vypraví slavné poselstvo, nýbrž, aby obecnou přízeň k sobě ještě utvrdil, že přijede tam sám i s bratrem Fridrichem: byloť jisto, že Češi tam znovu přijedou, „žíznicé po Vratislavi“, na níž tolik záleží, neboť, kam se toto „srdce“ Slezska obrátí, tam budou i druzí následovati; Vilém měl osobní přítomností dodati důrazu svým nárokům¹. S tím souhlasili i přátelé Vilémovi, jsouce přesvědčeni, že za velikého ustrašení lidu Vilém sám dosáhne, čeho by jeho poslové nevymohli přes všechnu svou snahu i sliby².

V souboji mezi oběma stanovisky, českým a saským, bylo po Lehnici pokračováno ve Vratislavi ještě před sjezdem. Češi byli slyšeni od rady městské, ne však od obce, 25. března: zvali Vratislavské ke korunovací, slibující za krále, který prý vždy Vratislav nad jiná města miloval, že bude pokojně vládnouti, obecné dobro podporovati a že zachová všechny poddané u víře i při jejich svobodách, a žádali, aby Vratislavští nedopouštěli ho kaceřovati. Nedáno jim jiné odpovědi, leč že byli odkázáni k příštímu sjezdu³. Chtěli býti slyšeni též od biskupa a všeho kněžstva, avšak kapitula ani kněžstvo si toho nepřálo, a proto přijal je biskup sám. V městě se jim nedostalo obvyklých poct, naopak musili slyšeti posměšky⁴. 29. března odejeli⁵.

Saské zástupce přijala rada i s obcí 27. března, načež měli slyšení i od prelátů a kněžstva⁶. Třebas však chování Vratislav-

¹ Leubingův „Ratslag“. S tím, ne-li již se sjezdem lehnickým, souvisí i soupis stavů slezských a lužických (III. 143b–44a: zde se též jmenuje známý nám z Říma M. Václav Schinck jako kancléř biskupa Jošta). Jiný soupis takový je v I. 81. O touze Čechů po Vratislavi sr. i zprávu poselstva z Lehnice (FRA. 42. 219–20). Že Jiřík obešle sjezd vratislavský, praví již 29/3 Jošt z Einsiedelu v listu do Chebu: AOG. 39. 264.

² 1/4 1458 Fridrich Branib. Vilémovi (Drážď. I. 121).

³ Eschenloer, SS. rr. Sil. VII. 20. O datu slyšení sr. i list Leubingův a Braunův z 26/3: Drážď. I. 95a.

⁴ Týž list z 26/3; o posměších Eschenloer, Gesch. d. St. Breslau I. 52. Sr. i výše str. 181. O poměrech ve Vratislavi více bude jednáno na svém místě v Čes. děj. III. 3.

⁵ Datum naznačeno v listu Leubingově a Braunově z 26/3; 31/3 již Leubing píše, že odejeli do Čech, a čeká, že si bude rozahňovaný Jiřík stěžovati na jejich neuctivé přijetí (Drážď. I. 107b).

⁶ Dotčený list z 26/3 a jiný, Leubingův, ze 27/3 (I. 119). Eschenloer,

ských k nim se velmi lišilo od přijetí Čechů, přece jejich zkušenosti zde nesouhlasily zcela s jejich charakteristikou, že ve Slezsku je „celý svět“ proti Jiříkovi. 31. března byli ve Vratislavi i poslové z měst knížetství svídnického a javorského a ti Sasům patrně potvrdili jejich mínění, že o městech není třeba pochybovati, zato však že manové v těchto knížetstvích jsou nakloněni Jiřímu. Vyskytne-li se v jiné souvislosti vedle nich i zmínka poselů saských „o několika z velikých“, lze uhádnouti, že se to týká knížat hornoslezských. O obojích, o manech i o oněch „mocných“, pak slyšíme, že si je Jiřík získal svými penězi, „které vydávati není mu obtížno“: jet mezi nimi více chudých, kteří takovým důvodům nemohou odolati, zvláště když se rozhodnutí o slezském poslušenství protahuje; Jiřík by tak to mohl způsobiti veliké zmatky i škody, jako již ostatně v Lehnici měl prý býti Vilém zrazen, kdyby tu nebylo příznivých jemu knížat¹.

Proto Vratislavští, konšelé i preláti, tím důrazněji žádali, aby Vilém s pomocí svých přátel zakročil u císaře i v Římě, kde zvláště šlo o to, aby proti tomu „hejtmanovi nečisté víry“ i jeho pomocníkům, který tak „podivně“ byl zvolen za krále, papež v duchu koncilů kostnického a bailejského obnovil proces a aby snad omylem neučinil jemu nějaké ústupky na újmu celého křesťanstva². Proto také si hleděli Vratislavští i Baltazar Zahaňský na ochranu proti případnému přepadení českému zajistiti potřebný lid branný. Šlo tu zvláště o to, aby Vilém najal rotmistra Kyrku (?), jenž měl

SS. rr. Sil. VII. 20 (i Gesch. I. 52) omylem praví, že Braun, „vir prudens et facundus“ (byl patrně mluvčím; o Leubingovi tu není zmínky) přišel před radu „feria secunda post dominicam Judica“ [20/3], kdežto má býti v soulase s listy saských poselů „post dominicam Palmarum“ [27/3]: dána mu prý byla stejná odpověď jako Čechům; Leubing mluví o přijetí laskavém.

¹ O všem tom kromě listů Leubingových a Braunových z 26/3 a 31/3 sr. zprávu jiných poselů saských, jedoucích do Vratislavě, z 13/4 (slyšeli o tom v Chotěbuzi od svého hospodáře) ve FRA. 42. 227 i další zprávu již z Vratislavě 19/4 (v Drážď. I. 14 b).

² List Leubingův ze 27/3. Leubing složil potřebné formuláře pro Viléma i jeho přátele (jeho latinský list kardinálům měl Vilém dáti do němčiny přeložiti). Doporučuje Vilémovi v Římě mladého Dr. Jana Lochnera i M. Huga Forstera, kteří by mohli jeho listy odevzdati a pečovati o to, „domit nicht unwes erlangt wurde“.

v Prusích na 1500 jezdců a jenž z nepřízně proti Jiříkovi rád by byl proti němu sloužil: byl by ho zatím až do příchodu Vilémova a jeho úmluvy s ním na oko do služby přijal Konrád Černý Olešnický nebo jiný kníže a bylo by zatím k tomu stačilo 2000 zl.¹

Než takový „dobrý počátek“ s Kyrkou nebyl Vilém ochoten učiniti, dokud Slezáci ho neuznají: pak teprve měl býti rotmistr ten tázán, chce-li se dáti najmouti a na jak dlouho². Vilém nemínil se ukvapovati a o něco později přímo řekl, že ho odrazují zkušenosti saské politiky v Lucembursku v letech čtyřicátých v Lehnici (1452) i pak v Čechách, v Mostě; nelze nic podnikati ani v bližší jednání se dávat, leč bude-li napřed znáti všechny okolnosti („was, wie vnd woruff“), neboť jinak bylo by těžko odvažovati se velkých nákladů³. Ani osobně jeti do Vratislavě nepokládal zatím za včasné „na takovém prázdném základě“ („vff sollichen losen grund“), nehledíc ani k tomu, že časová lhůta nedovolovala náležitých příprav k důstojné výpravě a že by ho Vratislavští sotva do města s tolika lidmi vpustili. Kromě toho Vilém se již napřed bál nového „neplodného usnesení“ i posměchu z toho. Byl ochoten přijeti „po našem knížecím způsobu“ do jednoho ze čtyř měst (do Vratislavě, Lehnice, Budyšina nebo Zhořelce) a nelitovati námahy ani nákladů, avšak jen v tom případě, když jeho poslové u Slezáků zjistí „rozumný důvod“, skutečnou náklonnost, přijmouti jej za pravého dědice⁴.

Uznání jeho dědických práv⁵ bylo základem, jehož se jeho poslové měli držeti, ukazující na to, že Slezáci mají býti pamětlivi

¹ List Leubingův a Braunův z 26/3. Zdá se, že tu vlastně jde o případ Oldřicha Červenky z Ledče (sr. Palacký IV. 1. 440 i Goll, Čechy a Prusy 283⁴⁰). Kyrkova služba Řádu trvala do sv. Jiří 1458: „derselbe hatt dem kunige von Polan ettlich slozlein angewonnen. Der kunig hatt nw den Kyrka abgelost. Also ist er iczt herauszgeritten vnd sein volk ist nach dahinden in Prüssen“.

² Instrukce k sjezdu vratislav, ze samého počátku dubna (Drážd. II. 214a–21b), kterou 3/4 Vilém po nových poslech Leubingovi a Braunovi poslal (I. 109); původní stručná instrukce je tamtéž III. 105.

³ Vzkaz bratru Fridrichovi po jeho komorním mistrovi v květnu 1458 (III. 56).

⁴ List k Fridrichovi Sas. (I. 104a) i instrukce k sjezdu vratislav.

⁵ K tomu i k dalšímu sr. instrukci k sjezdu vratislav.

slibů, které kdysi učinili králi Albrechtovi i choťi jeho Alžbětě, rodičům jeho ženy Anny. Jen v nepříznivém případě byl ochoten k tomu, aby byl až do právní výpovědi přijat za ochránce, avšak hned s řádným slibem poslušnosti, o němž by se se Slezáky dohodl na zvláštním sjezdě; pro ten případ byla dána poslům moc, slíbiti Slezákům pomoc proti českému přepadení, ovšem za stejného závazku pro ně, kdyby byl přepaden on. Zato však poslové neměli přivolovati a měli se naň odvolati, kdyby Slezáci, berouce si příliš k srdci svou příslušnost ke koruně české, žádali, aby spor byl dříve právně vyřízen před císařem anebo tam, kde se sluší; císař při svém příznivém poměru k Jiříkovi zdál se býti Vilémovi soudcem „těžkým“, jehož výpověď byla by přijatelná jen tehdy, kdyby jí byli účastni i kurfiřti. Vlastní rozhodnutí si též Vilém vyhrazoval, kdyby na sjezdu byli přítomni i poslové Kazimíra Polského¹ a žádali právní rozhodnutí sporu o dědictví před papežem nebo před císařem a kurfiřty: proti Kazimírovi stál Vilém na plném právu Anny jako nejstarší dcery a připouštěl možnost jednání s ním o Uhry, nikoli však o formu nějaké výplaty anebo o vydání jemu Slezska.

Osobně se Vilém svými výhradami dotkl dvou předních svých stoupců v Dolním Slezsku: Hedviky Lehnické poukazem k tomu, že o sňatku navrženém nelze nic odpovídati, dokud se nedojedná o téže věci s Francií², a Baltazara Zahaňského pochopitelnou zdrželivostí k jeho požadavkům, aby se ujal Německého řádu. Pro stanovisko Baltazarovo bylo příznačné, že ani v této chvíli na Řád nezapomínal a přál si, aby Vilém k vůli němu dělil své síly; vzpomeneme-li na velký dluh, jímž mu byl Řád zavázán, je to pochopitelné, ač k situaci Vilémově méně šetrné. I nelze se diviti, že Vilém v této věci Baltazarovi vyhověti nemohl. Jeho účast na pomocné výpravě do Prus byla vyloučena zřetelem na

¹ Možnost toho připouštěl Leubing v „Ratslagu“. Ten 27/3 též Vilémovi oznámil, že od biskupa Jošta zvěděl, že prý královna Alžběta se vzdala nároku na českou korunu; „man ist auch dem kunig hey gram“. Týkalo se to patrně resignace Alžbětiny z 8/3 1454 (sr. Čes. děj. III, 2. 886¹), která se však vztahovala jen na mužské potomstvo Ladislavovo. Vilém byl ochoten s Kazimírem se dohodnouti na zvláštním sjezdu.

² Vilém svým zástupcům do Vratislavě 8/4: Drážd. I. 109.

Jiříka, jenž by tak mohl býti tím více podnícen k brannému vystoupení proti němu. Baltazar se zatím musil spokojiti jen jeho slibem, že Řádu podle možnosti pomůže, jakmile se mu proti Jiříkovi uleví. Nemohlo to ovšem pro budoucnost u Baltazara působiti k větší horlivosti, i když byl nucen důsledkem svého dotavadního poměru k Vilémovi zajíti proti Jiříkovi dále než druzí.

Jestliže se takto Vilém nemínil příliš exponovati, pokud Slezáci ho nepřijmou za dědice nebo alespoň za ochránce, přece chtěl jim vyhověti ve věci, která mu zatím přílišných obětí neukládala. Slezáci v Lehnici nechtěli, aby vyhlásil svou apelaci, o níž je jeho zástupci zpravili. Důvodem k tomu jim nepochybně bylo, že v apelaci viděli právní prostředek, jehož bylo lépe po případě užítí až v dalším průběhu pře o dědictví, než na samém jejím počátku. Oni si přáli ráznějších prostředků, jimiž by Vilém spor přivedl k rychlejšímu konci, ať u papeže nebo u císaře: od papeže zvláště čekali, že proti Jiříkovi zakročí po stránce náboženské, jako proti husitovi, kdežto u císaře se asi spíše nadáli rozhodnutí o světské stránce pře. Vilém byl k tomu ochoten, opakuje však zase svou podmínku, přidrželi-li se ho Slezáci jako dědice, a chtěje jinak jednatí po svém uznání.

To bylo tehdy podnětem, aby splnil, nač Leubing již déle naléhal, ale o čem se patrně dosud mezi rádci Vilémovými mínění rozcházela, aby totiž sám zakročil v Římě. Stalo se to 11. dubna posláním Jiřího Hanena s listy k papeži i ke kardinálům¹. Kurie

¹ O formulářích, složených od Leubinga, sr. výše pozn. 132³ a 134². Avšak v té formě nebyly listy ty do Říma vypraveny, nýbrž asi byly ještě narychlo poslány Dr. Knorrovi, který je, jak ukazuje jeho poznámka, upravil („sicut positum est in copia per me scripta et concepta“: III. 71 a). Formulář přímluvný pro jiná knížata (Incip.: „Quomodo pridem temporibus nouissimis...“, otisktný ve FRA. 42. 229–33) nemá určitého data (Výmar, „11 mensis 11“: III. 69 a–b i 70 a–71 a), zato však německý jeho překlad (III. 73 a–74 a i krácený a opravovaný jeho text III. 77 a–b a 79 a) a koncept pro Viléma samého s incipitem „Flebilem memorie clarissime...“ mají určité datum: Výmar 11/4 1458 (III. 78 b; sr. podobný počátek listu Vilémova z 19/3 kardinálům „Flebilem s rebus humanis excessum...“; sr. i text otisktný u Mencka III. 1082–85). Listy přímluvné, určené pro knížata, byly ovšem poslány až později (sr. níže); avšak datum listu Vilémova k papeži (a tím i ke kardinálům) zdá se býti správné, neboť Vilém v instrukci posláné k sjednu vrtislavskému (II. 218 a) praví, že již psal papeži a kardinálům, ale od knížat druhých pro krátkost času že se to ještě

měla býti nezákonností volby pražské i souvisícím s ní vzrůstem husitského sebevědomí varována, aby ničím postavení nového krále neposilovala z ohledu na zprávy i vlivy jakékoliv.

Podporou této akce v Římě měly býti i přímluvy knížecích příbuzných a přátel Vilémových. Avšak pro krátkost času i zabavení věcmi slezskými došlo zatím v dubnu kromě jednání o to s Fridrichem Saským jen k vypravení menšího poselstva k arcibiskupovi magdeburskému Fridrichovi z Beichlingenu i k Hohenzollerům v Marce. 22. dubna byl posel Vilémův přijat v Gebichensteinu od arcibiskupa, avšak jeho žádost, aby arcibiskup u císaře a papeže užil přímluvných formulářů, od Viléma jemu poslaných, nepotkala se s takovou ochotou, jak Vilém čekal, vyličuje mu zcela v souhlase s Leubingem Jiříka jako největšího nepřítel křesťanstva a zvláště jeho arcidiecése, který neustane země a preláty, ve svém sousedství loupeží a vraždou stihati¹.

V německém sousedství Čech, zdá se, leckde nebylo té vášnivé nenávisti proti Jiříkovi a Čechům, a arcibiskup Fridrich nepochybně byl v té příčině podobně naladěn, jako oni preláti v Erfurtě, v Norimberce a jinde, na něž si krátce předtím Leubing stýskal se zřetelem na pravý opak toho ve Slezsku. Arcibiskup zajímavě odpíral tomu, aby se celé české království podezíralo z viny na smrti Ladislavově, ježto mnozí katolíci v Čechách jsou nevinní. O tom i o jiných „hrubých“ člancích byl by se rád arcibiskup dříve s Vilémem na zvláštním sjezdu dohodl: nejlépe by prý bylo k vysvětlení toho poslati do Říma Leubinga, jenž dobře zná římské poměry i přání kardinálů, a obnoviti proti

nemohlo státi: ovšem i tu by byl měl spíše říci, že již v brzku do Říma pošle, protože instrukce sama byla již do Vratislavě poslána 8/4 (sr. pozn. 185²). Posel Jiřík Hanen podle listu Vilémova Leubingovi z 3/4 (I. 122) měl vyjeti již 5. nebo 6. dubna, ale vyjel nepochybně skoro o týden později.

¹ Sr. k tomu instrukci Vilémovu asi kolem 19/4 (I. 124a–26a), kde se malost poselstva omlouvá tím, že současně má Vilém posly ve Vratislavi i v Koblenci, i zprávu poslovu o jednání s arcibiskupem (I. 129a–30a). Instrukce se v leccems shoduje s listem Leubingovým z Vratislavě ze 27/3 (I. 119), kde se žádalo hlavně o zakročení v Magdeburce a kde Leubing touží, aby i preláti v Erfurtě atd. byli tak horliví jako kazatelé ve Slezsku. Již 3/4 Vilém Leubingovi sliboval, že do Magdeburka pošle (I. 122).

Čechům staré procesy. Tak nepochybně nedošlo tehdy k přimluvě nejen arcibiskupa Fridricha, nýbrž ani jiných knížat, leč až později¹.

Leckdo snad čekal, že se kurie přímo ozve proti blízké již korunovaci Jiříkově a že posílí ve Slezsku svým souhlasem odpor proti jeho volbě i uznání: ale Vilém sám, i kdyby se to bylo opravdu stalo bez ohledu na obtíže času i místa, byl by se o to přičinil velmi málo, protože jeho poselstvo do Říma přijelo teprve po sjezdu vratislavském. On však, jak již víme, ani na tomto sjezdu se vážněji nepřičinil, aby zde pro sebe svou odhodlaností i ochotou k obětem pozdvihl příznivou náladu. K tomu nestačilo jen poslati skvělé poselstvo, žádající vlastně prostě jeho uznání, jako by nešlo o důležitý spor²; Vilém byl by musil nejen žádati od Slezáků těžké oběti, nýbrž byl by musil jim též vyjítí vstříc a dáti záruky, že za nimi v každém případě chce státi. Toho však nebylo, a nebylo divu, že jeho opatrnými a zdržlivými výhradami i Slezáci ještě více zopatrněli. Byla to špatná předzvěst pro sjezd vratislavský, měl-li se Vilémovi státi tím, čím se sjezd lehnický státi nemohl, a měl-li odpovídati rozsáhlým diplomatickým přípravám Vilémovým, aby jeho poselstvo, provázené i zástupci více jiných knížat, na Slezáky imposantně působilo³. V příznivé zprávy, které jeho poslové již cestou slyšeli, disonančně se již vmísila novina o Vladkovi Těšínském, že se dal získati od Jiříka, neznámo, zda penězi či jinak. A jen o něco příznivěji pro očekávání Vilémovo zněla předběžná zpráva o příští odpovědi

¹ I přimluva Fridricha Saského z 23/4 k papeži zůstala zatím v archivu Vilémově (její originál je v III. 101). Byla asi zadržena pro obrat, který nastal usnesením sjezdu vratislavského, a Vilém žádal bratra za některé změny v ní (er. list Fridrichův k němu z 12/5 ve FRA. 42. 245).

² Sr., jak Vilém 3/4 píše do Vratislavě Braunovi: „wir werden schicken vns zu erhörungen vnd nicht ersuchunge“ (Drážd. I. 123).

³ Aby druzí knížata sjezd hojně obeslali, radil stejně Leubing (22/3 i v „Ratslagu), jako Fridrich Saský, jemuž šlo nejen o knížata braniborská a hessenská, nýbrž i o Wittelsbachy Ludvíka a Albrechta (list z 29/3 Vilémovi: L. 106). Již 3/4 Leubingovi a 5/4 bratru Fridrichovi mohl Vilém oznámiti, že své posly do Vratislavě slíbili arcibiskup magdeburský i Hohenzollerové Fridrich starší i mladší a Albrecht; ujišťuje, že ví, co na sjezdu záleží, a že nechce šetřiti nákladu ani námahy (I. 122 a 103).

sjezdové, že Vilém bude přijat za ochránce, dokud nebude spor o dědictví právně rozhodnut¹.

Zástupci Vilémovi přijeli do Vratislavě spolu s Baltazarem Zahaňským a se zástupci Fridricha Braniborského² a bylo jich spolu se zástupci Fridricha Saského a arcibiskupa magdeburského 40 o 200 koních. Jim však nijak nezádalo poselstvo Jiříkovo v čele se Zdeňkem ze Šternberka, kancléřem Prokopem z Rabštejna a Jindřichem z Lipého, kteří si již 7. dubna vyžádali ve Vratislavi glejt³. Nedovoleno jim dříve vjeti, leč až v pondělí (17. dubna), již po slyšení saském, a tu vjeli „s obvyklou svou okázalostí a troubením“⁴. Lidové vrstvy byly tím ještě více proti

¹ Zpráva poslů sas., nově do Vratislavě poslaných, ze Šprotavy 13/4: FRA. 42. 224 a d. Zastavili se na Zahani u Baltazara, ale nic nového se od něho nedověděli, jen že věc Vilémova dobře prý stojí. Předtím v Dobrilugu jednali se posly Fridricha Sas. i Albrechta Branibor. a v Chotěbuzi s posly magdeburskými. Předčasná však byla jejich zpráva, že Jiřík je ve Slezsku, že byl vpuštěn do Landshutu a chce tam vyčkati po dobu sjezdu vratislavského. – Jména poslů Vilémových uvádí Eschenloer, SS. rr. Sil. VII. 20 a Václav Schinck (FRA. 20. 149): byli to hrabata Jindřich ze Schwazburka, Zikmund z Gleichenu a jeden hrabě z Querfurta; že to byl Brun z Querfurta, víme z notářského zápisu o odpovědi sjezdové z 19/4 (Drážd. III. 43). 3/4 Vilém psal Braunovi, že poslové budou ve 100 koních a že pošle tam i kuchaře a sklepníka (I. 123a).

² Byl to biskup lubušský a Hennyng Quast, s nimiž se poslové sjeli ve Středě, setkavše se již předtím mezi Šprotavou a Haynau s Baltazarem. Píší o tom Vilémovi 19/4 poslové z Vratislavě v obšírné zprávě (I. 13a–15b), která vedle Eschenloera, SS. rr. Sil. VII. 20–27 a vedle zprávy Václava Schincka ze 27/4 do Zhořelce (FRA. 20. 149–50) je hlavním pramenem o sjezdu. K tomu třeba dodat i saské podání na sjezdu (Drážd. III. 153a–57b) i notářský zápis z 19/4 o slezské odpovědi (III. 43), jenž však není zcela stejný s textem v SS. rr. Sil. VII. 24–25.

³ Byli tu opět i Ota ze Sparnecka a Hanuš Velfl a kromě toho se tu ještě zvláště připomíná „Dubský“, totiž Jindřich Berka z Dubé. Pověření Jiříkovo poslům z 9/4 je v Drážd. I. 135 (neuvádí se tam však výslovně Jindřich z Lipého).

⁴ „mit yrem geprenge, als sie pflegen, vnd trommeten“ (zpráva saská z 14/4). Eschenloer, Gesch. d. St. Breslau I. 53 praví, že přijeli ve 100 koních, avšak zpráva saská z 13/4 mluví předem o 400 koních, takže se zdá, že měli více než 100 koní. Jestliže zpráva saská z 19/4 praví, že nepuštění Čechů od Vratislavských bylo jen k dobru Vilémovi, „das wir vns vor irem inkomen nach vnserm besten vngehindert angerichten mochten“ – shoduje se s tím i Eschenloer, třebas jen poznamenává, že bylo uzavřeno napřed slyšeti uchazeče a pak teprve Čechy.

nim podrážděny. Jestliže již před jejich příjezdem musila rada, zajiště pod nátlakem kazatetů, maso, od Jiříka u řezníků napřed zakoupené, zabaviti a peníze za ně poručila vrátiti, po příjezdu bylo ještě huře. Konšelé měli veliké starosti, aby Čechům glejt dodrželi, nemohouce jich však uchrániti před různými posměšky a potupami: musili je dáti v noci střežiti a sami Čechové musili býti stále pohotově k ochraně proti sběhům lidovým, takže prý druží účastníci sjezdu, pohněvani tím, nechtěli potom do Vratislavě na sjezdy jezdit¹.

Účast na sjezdu byla hojnější než v Lehnici, přece však ne taková, jak se čekalo. Z knížat dolnoslezských, kteří byli na sjezdu lehnickém, chyběli Vladek Hlohovský² a Fridrich Lehnický, za něž přišli jen poslové, a z knížat hornoslezských přijeli pouze Konrád Černý Olešnický a Bolek Opolský. Tak ani sjezd vratislavský nebyl opravdovým zastoupením celého Slezska, maje spíše opět ráz dolnoslezský, ač se mohl formálně vydávati za zástupce celé země. Byl to zajiště moment Vilémovi příznivý, a tak situaci oceňovali i zástupci saští, zvláště, když se jim kromě biskupa Jošta dostalo soukromě i přátelského přijetí od obou přítomných knížat hornoslezských a byli od nich poctěni konfekty i lahodným vínem: z nich zvláště záleželo na Bolkovi, spojenci kdysi husitském, jež kronikář vratislavský Eschenloer pokládal za kacíře, po celý svůj život horšího než Jiřík³. Než ani tak nebylo na sjezdu ustálené nálady pro Viléma a jeho zástupci mohli sami pozorovati její proměnlivost.

¹ Eschenloer, Gesch. I. 54. Ve svém pověření poslu nazval Jiřík Vratislavské, prý „stumplich vnd hoemutiglich“, svými věrnými – učinil tak ostatně již 12/3 (Eschenloer VII. 20) – čímž tito byli velmi pohněvani (zpráva saská z 19/4).

² Sr. o něm výše str. 189. Zpráva saská z 13/4 (FRA. 42. 226) o něm praví, že se po sjezdu lehnickém nepohodl s jedním služebníkem, který se pak přidal k Jiříkovi a stal se prostředníkem mezi ním a Vladkem; již tehdy se tušilo, že Vladek do Vratislavě nepřijede. – Jindřich Hlohovský byl sice nemocen, ale, zotaviv se poněkud, dal se přece do Vratislavi dovézti.

³ SS. rr. Sil. VII. 39: „Non creditit vitam futuri seculi: cristianissimis regibus Bohemie Sigismundo, Alberto et Ladislao nunquam dedisse obedienciam refertur“. Sr. i Dlugoš, Opeca omn. 14. 311. Grunhagen, Die Husitenkämpfe des Schlesien 281 však pochybuje, že by při jeho poměru k husitům bylo možno předpokládati náboženské motivy.

I ve Vratislavi, jako předtím již v Praze a v Lehnici, byl při slyšení sjezdovém 17. dubna odpoledne na radnici výmluvným a přesvědčivým zastáncem nároků Vilémových Leubing, mluvě způsobem spíše přístupným než učeným¹. Učinil sjezdu poklonu, klada jej, tak hojně navštívený, proti opovázlivému a osobivému sněmu pražskému jako pravého představitele české koruny: jestliže „podivná“ smrt Ladislavova a následující pak volba pražská zvýšily zmatek v křesťanstvu, zde, na sjezdu vratislavském, je naděje, že český stát dostane hlavu v pravověrném králi a že tak nastane vyjasnění v kormutlivém postavení křesťanstva. Znovu podrobně dokazoval „jasný jako slunce“ nárok Annin, takže prý by ani sám „pražský král“, kdyby byl přítomen, jemu neodolal: pro Slezáky při tom mělo osobní přízvuk, jestliže Leubing zvláště důrazně vytýkal jejich přísahy Albrechtovi i Alžbětě a jejich mužským i ženským potomkům, jichž leckteří z nich byli svědky a po případě i účastníky. A se vši svou vervou se pak Leubing obrátil proti neplatnosti volby Jiříkovy po stránce právní i osobní a proti tvrzení Čechů, že oni jsou korunou a že mají právo k svobodné volbě. Jejich hlavní opora, hold králi Ladislavovi², protiví se Bohu, všemu právu přirozenému i obecnému i všem zápisům, řádům a zvyklostem českým. Záleželo by tak na poddaných, chtějí-li dědice přijmouti, a rouboval by se, jako v případě Jiříkově, trn na fíkovník. Středověký tradicionalismus a legitimismus, nedbající vůbec vlivů vývoje historického, který prolamuje staré právo a tvoří právo nové, mluví tu ústy Leubingovými proti opovázlivosti českých stavů, kteří jako údové stávají se nad svou hlavu, bez níž býti nemohou. Zlatá bulla Karlova odstranila různé pochybnosti a určila, kdo je voličem, kdyby k volbě mělo dojíti po vyměnění všeho mužského i ženského potomstva rodu královského. Volbou pražskou bylo zákona toho hrubě zneužito, jasné právo Annino jí bylo porušeno a knížata i ostatní stavové zemí vedlejších byli pohaněni. Je to prý po prvé, co v české historii byl starý český řád o nástupnictví zvrácen. A jako v dřívějších výkladech Leubingových odpor proti nároku

¹ „non nimis magistraliter quam evidenter“ (Eschenloer).

² Naráží se tu patrně na přísahu Ladislava u Jihlavy 19. října 1453 jako voleného krále (Čes. děj. III. 2. 744).

českých stavů, jednati svémocně i ve věcech nejdůležitějších za celou korunu, lahodil uraženému sebevědomí zemí vedlejších, tak i neurčitá, avšak působivě umístněná narážka na „pražského krále“, jenž „více let na to pomýšlel, aby byl dosazen na stolec svého pána“, právě na slezské půdě tvořila účinný závěr dlouhé jeho řeči. Zde, a nejspíše právě ve Vratislavi, nedávno vznikla „Historia seu epistola“ o smrti Ladislavově, která v tragické zápletky současné uvádí logickou souvislost s hrotem, přímo namířeným proti Jiříkovi jako hlavnímu vinníkovi, a jejíž obsah se tehdy zajisté přičiněním fanatisujících kazatelů stal obecným majetkem vratislavským¹: Leubing tak vycházel vstříc veřejnému mínění slezskému o Jiříkovi. Než, jestliže tím zesiloval nenávisť proti němu, neznamenalo to, že úměrně s tím rostla i váha nároků Vilémových i náklonnost Slezáků, prostě je uznati.

Proti výkladům Leubingovým měli za takových okolností čeští poslové při svém slyšení dne následujícího (18. dubna) těžké postavení, když ospravedlňovali pražskou volbu a napomínali stavy slezské, aby, chtějí-li se vyhnouti všelikým záhubám, jako členové koruny se neodchylovali od krále zvoleného. Již předtím jim byl soukromě předložen opis zlaté bully Karlovy, přinesený od saského poselstva, a oni byli tázáni, zda při volbě bylo jejím podmínkám vyhověno. Na protesty slezské, že volba pražská byla na ujmu práv stavů zemí vedlejších a že proto nelze s ní souhlasiti, Češi jen odpovídali, že, stalo-li se něco na jejich ujmu, má to býti příště opatřeno, aby se to neopakovalo: nyní však je třeba volbu uznati, neboť jinak by z toho mohlo vzejíti mnoho zlého². Saští zástupci byli by rádi Čechům před sjezdem odpo-

¹ Sr. „Konec Lad. Pohr.“ 58² i 83¹.

² Eschenloer, Gesch. I. 54 později své starší, latinské vypravování doplňuje tak, jako by Čechům byl předložen i opis smluv českorakouských; o tom však (sr. pozn. 194³) lze vážně pochybovati. S Čechy prý při tom zvláště polemisoval biskup Jošt, jenž, ač byl Čech, volbu pražskou neschvaloval. – Pozdější verze Eschenloerova – také, myslím, nesprávně – doplňuje dodatečně výklad český stížností, že právě místo, kde by Sasové měli podati své nároky, je v Praze („da der Cron Haupt ist“) a že je neslušno, aby oni se Slezáky, jako údem koruny jednali ve Vratislavi. Shoduje se to sice s výtkou, kterou již dříve učinil Jiřík saské agitaci v zemích vedlejších (sr. výše str. 153), i se způsobem, jak skoro současně Vilémovi odpovídali i Vratislavští (str. 151) – avšak po

věděli, avšak oficielně nebylo jim dovoleno účastniti se českého slyšení až na několik osob, které ovšem mohly tu býti jen pozornými posluchači – ani zvláště odpovídati, ježto by tím nastal průtah, nepříjemný některým knížatům, kteří spěchali již domů.

Při dalším jednání sjezdovém zdálo se saským zástupcům, že odpověď byla by vypadla Vilémovi příznivěji, snad že by byl Vilém přijat do rozhodnutí sporu za ochránce¹, kdyby nebylo listu obou mladších Habsburků, Albrechta i Zikmunda, z 12. dubna, který došel až 19. dubna, když prý již vlastně byla odpověď sjezdová hotova, a který byl pak na sjezdu čten.

I Habsburkové tedy, ač i v tomto případě ještě bez císaře, hlásili se zde za nápadníky dědictví Ladislavova. Jako hlavním základem argumentace Vilémovy byla zlatá bulla Karlova, tak se strany habsburské bylo jako vlastního důvodu nároku dědictvého užito smlouvy českorakouské z r. 1364, podle níž po vymření všech dědiců jednoho rodu panovnického následuje v dědictví rod druhý. Habsburkové však nevykládali blíže, jak si praktickou aplikaci této smlouvy představovali, tvrdíce jen, že po smrti Ladislavově všechny jeho země spadly na ně spolu s císařem Fridrichem jako „na rovné dědice“². A zdá se, že Slezáci, kteří listu tak pozdě došlému nevěnovali příliš pozornosti, ani přesně neznali obsahu smluv, na něž se Habsburkové odvolávali, vykládající si je nesprávně tak, jako by tu šlo o nárok jednoho rodu po druhém již po vymření mužského jeho potomstva³. V tom

volbě, před níž již Sasové nároky Vilémovy v Praze vyložili, bylo těžko je s jejich námitkami znovu odkazovati do Prahy.

¹ Sr. výše str. 190: to bylo prý ještě před sjezdem mínění Jindřicha Hlohovského.

² Müller, D. Reichst. theatr. I. 728–29; Konrád Metzsch sice 13/4 píše z Vídně Fridrichovi Sas., že Slezákům psali všichni Habsburkové, i císař (Drážd. I. 144a), avšak o tom – císař by jim byl musil psáti zvláště – jinak se nic nedovídáme.

³ Tak alespoň nárok habsburský vykládal Eschenloer, SS. VII. 21; ještě hůře vykládal jej v pozdějším, německém textu (Gesch. I. 53), jako by králem českým nemohl býti leč kníže rakouský. Sr. k tomu „Volbu“ 652 a d. Habsburkové by se byli spíše mohli odvolávati k pozdějším smlouvám českorakouským z r. 1404, kdy opravdu případ nároku nastával po vymření mužského potomstva jednoho z obou rodů panovnických.

smyslu však sotva chtěli jejich závaznost uznati, upírajíce i potom všecku pozornost k zlaté bulle Karlově, kde se ovšem mluvilo o právních eventualitách až po vymření všech dědiců rodu mužského i ženského.

Zástupci saští zajisté význam listu vídeňského přecenili¹. Zdá se, že by byla slezská odpověď i bez něho vyzněla stejně. Pozdnímu zakročení habsburskému nebyla velká váha přičítána, ježto se vědělo, že jemu jde více o Moravu a o překážku Jiříkově korunovací, jejíž zmaření bylo by ovšem i na prospěch habsburských aspirací na Moravě, nežli o severní země vedlejší, příliš vzdálené od vlastní základny habsburské, na jejichž ovládnutí a ochranu nebyly by stačily ani mocenské prostředky obou knížat, beztoho silně zabavených zápasem o Rakousy²: když však již list v poslední chvíli došel, použili ho Slezáci za vhodnou záminku k tomu, co však by byli pravděpodobně i jinak učinili, třebaže s většími rozpaky.

I kdyby nebylo listu habsburského, nebyl Vilém jediným kandidátem proti nenáviděnému Jiříkovi. Zbýval tu ještě jeho svat Kazimír Polský, jehož liknavost ve při o dědictví se ve Slezsku dosti těžce nesla³. Patrně byla tu skupina, zvláště z Horních Slez – snad k ní patřil i biskup Jošt – která by byla ráda viděla, kdyby se Kazimír horlivěji věci ujal, zvláště když opatrnická zdrželivost Vilémova stále určitěji vystupovala: snad s tím byly spojovány naděje, že by pak i volba Jiříkova mohla býti v tomto smyslu opravena. Pozornosti při tom zasluhuje, že o něco později,

¹ Význam vlastního podnětu k odpovědi listu tomu přičítal pak i Dr. Knorre v srpnu při jednání s císařem: Drážď. 10529. II. 79 a. Že list z Vídně došel „vff hud, als die antwurt gereyt besloszen war“, praví zpráva saská z 19/4.

² Zástupce saské velmi zajímalo, proč Habsburkové nyní zakročili, když tak dlouho svých nároků nedbali. I sháněli se po poslu, který list habsburský donesl, a zjistili jej v služebníku Vladka Těšínského Martinu Swentymerovi, jenž jim řekl, že vlastním toho účelem je způsobiti překážku „kacffskému králi“ (zpráva sas. z 19/4). Jeden přípisek (I. 134b) pak určitěji o něm praví, že „lator litere ducalis Austrie dixit hoc esse, ne ribaldus coronetur“. – Pro rychlost tehdejších jízd může býti dokladem právě případ Swentymerův, jenž z Vídně vyjel v pátek (14/4) a do Vratislavě dojel ve středu (19/4) („deshalben er gar sere had muszen ryten“).

³ Sr. výše pozn. 186¹.

ještě během roku 1458, od hlavních odpůrců Jiříkových, Vratislavských, byl podán návrh, aby si Slezáci sami zvolili krále jiného¹. Návrh ten byl by sice vlastně měl přijíti hned na počátku odporu slezského, avšak je pro slezské stanovisko charakteristický i při svém pozdním vynoření. Je z něho patrno, že Slezáci, alespoň z části, byli dotčeni ani ne tak ve svém vědomí legitimistickém českým porušením nároků dědických, jako spíše tím, že Čechové nedbali jejich práva volebního, jakožto „důstojnějších údů“ koruny²; neměli-li blíže ke Kazimírovi než k Vilémovi, alespoň i právo Kazimírovo uznávali tou měrou vedle nároku Vilémova, že pokládali za možné užítí tu prostředku Čechům vytýkaného, volby, a to ne až teprve později, nýbrž hned od počátku, ovšem tehdy se zatím k tomu zjevně ještě nepřiznávajíce. Proto i o Kazimírovi bylo již na sjezdu vratislavském jednáno, přes to, že tam ani své posly neposlal, ač se to již napřed čekalo³. A při výsledku jednání, jímž vlastně bylo řešení hlavní věci odloženo, zajisté se uplatnil i ohled na Kazimíra, jenž tak pro své dodatečné nároky získával čas.

19. dubna u přítomnosti předních členů sjezdu i knížecích zástupců⁴ Dr. Václav Schinck přečetl v konšelské jizbě radnice vratislavské německou odpověď. Slezáci s ohledem na různé nároky Viléma Saského, Habsburků i pánů českých (tak obešli skutečnost volby Jiříkovy) i na jiné, kterých třeba se ještě nadíti (tu je narážka na Kazimíra), prohlásili, že nikoho za krále neuznají, dokud nebude „na místech příslušných“ rozhodnuto, koho „s bohem, ctí i s právem mají za křesťanského pána a krále přijmouti“: při koruně i dále chtějí setrvati a žádají, aby pro tuto

¹ Eschenloer SS. rr. Sil. VII. 30: ovšem ostatní všichni se báli („aut timor aut suggestio intervenerat, nescio“). Sr. o tom i níže v hlavě II.

² Slezáci („prelati, duces, principes“) právě, tážíce se ve Vratislavi Čechů na poměr volby pražské k zlaté bulle Karlově, nazývají se „digniora membra“ (tamtéž 24).

³ Poslové saští, jedouce do Vratislavě, doslechli („im landmansweise“), že Kazimír na sjezd pošle biskupa s jinými ještě posly se žádostí, aby Slezáci „den keczerischen schalck vnd bosewicht, den Giraick“, za krále nepřijímali (13/4 145: FRA. 42. 227).

⁴ Baltazar Zahaň, tu však chybí.

„křesťanskou, upřímnou a čestnou“ odpověď nebyli z koruny tisknuti ani obtěžováni¹.

Tento závěr svědčí, že Slezáci nepokládali hrozby českých posílů za liché, jako víme již i z dřívějšíka, že nebezpečí českého vpádu, jako donucovacího prostředku k uznání Jiříkovu, bylo náležitě oceňováno; ani list biskupa würzburského k Jiříkovi, blahopřející mu k volbě a naznačující již průlom v německém mínění veřejném o jeho uznání², který Češi dali na sjezdu čísti, nezůstal u Slezáků bez silného dojmu, neboť po něm dalo se od Jiříka, jehož moc i energii dobře ve Slezsku znali, čekat, že se tím spíše přičiní, aby příslušníky korunní k uznání donutil. Proto bylo důsledné, že se ještě před samou odpovědí někteří knížata i města spojili v ochrannou ligu proti každému, kdo by je chtěl tisknouti, až do té doby, kdy budou mítí křesťanského pána a krále. A zase se tu vedle víry ozývá i přízvuk státoprávní, solidarita s korunou českou, již nemá býti na odpor, budou-li z nutnosti voláni i jiní, cizí knížata na pomoc. Spojenci si vyhrazovali přijímatí i další členy a podle potřeby i úmluvu svou doplňovati: aby se nemusili vždy všichni scházeti, bylo určeno, aby každý člen, kníže nebo město, za sebe mohl ustanoviti několik zástupců k společným úradám³.

Příznačné bylo, kdo byl členem nového spolku: vedle biskupa Jošta s kapitulou vratislavskou byli to knížata Jindřich Hlohovský, bratří Baltazar a Jan Zahanští, Vladek Těšínský a Hlohovský⁴, Konrád Bílý Olešnický a Hedvika Lehnická se synem

¹ O notářském zápise sr. pozn. 190². Zvláštní text pak Jošt vydal Vilémovi Sas. 20/4 (Drážď. I. 20b–21a) a Čechům 26/4 (I. 20a–b: zde však v datu „am mittwochen nach Georgii“ má patrně býti „vor Georgii“, takže datum třeba změnit v 19/4). Nikde však pochopitelně není onoho dodatku, který podle saské zprávy z 19/4 měl býti Čechům přidán, „das sie [Slezáci] lawter den Girzick zu konige ewiglich nicht haben wullen etc, damit sie [Čechy] stumpflich vor vns abgescheid hatten“.

² Sr. o něm níže v další hlavě.

³ Zápis u Eschenloera, SS. VII. 25–26.

⁴ Jeho poslové, ve Vratislavi přítomní, sice k spolku svolili, avšak Vladek sám pak pečeť svou k zápisu nepřivěsil (tamtéž 27). Jeho pečeť vedle 18 jiných při originálu zápisu chybí a je tu jen prázdný pergamenový proužek pro ni (tamtéž 26¹).

Fridrichem; z měst vedle Vratislavi byla to města z knížectví lehnického, vratislavského, svídnického a javorského. Jak patrně, bylo to Dolní Slezsko, jež bylo základem spolku. Bolek Opolský ani Konrád Černý k zápisu nepřistoupili. Vzali si jen jeho opis, aby si prý také mezi sebou v Horním Slezsku hejtmana zvolili a určili hotovost, která by mu měla býti podřízena¹. To vlastně, jak se brzy ukázalo, bylo odřeknutí, a hornoslezský jih se svým přese všecko přece jen slovanským rázem šel pak jinou cestou nežli dolnoslezský, zcela již ve všem poněmčený sever. Ostatně ani mezi dolnoslezskými členy spolku hned od počátku nebylo potřebné stálosti a důslednosti a jevily se v něm živly rozkladné².

Ještě 19. dubna byl zvolen za hejtmana Jindřich Hlohovský, který mohl členy třikráte do roka, po případě i vícekrátě podle potřeby, do Lehnice obslati, a zároveň bylo ustanoveno postavit pod jeho vedení 1000 pěších a 650 jezdců, k nimž v případě nutnosti měla se přidružit i ostatní moc ligy; také Šestiměstští byli vyzváni, aby se spojili se Slezáky³. Od Baltazara Zahaň-

¹ Zpráva Schinckova z 19/4. Zpráva saská z 19/4 naproti tomu praví, že byly dva zápisy pořízeny: „eyner hie mit den fursten, ritterschafft vnd steten vmb Bresla diess nydern landes vnd der ander durch die fursten, ritterschafft vnd stete gein polenwerts, des oberlands genand“: proto též byl přiložen soupis obou skupin. Zpráva tato ovšem předbíhala skutečnost: dvě knížata hornoslezská nemohla jednati za druhé. Zatím šlo tu jen o úmysl, který se však nesplnil. Zde dlužno věřiti Schinckovi a také sluší vzíti v úvahu pozdější poznámku Eschenloerovu (Gesch. I. 58), že si kacír Bolek ze spolku tropil smích a nechťel se jím dáti vázati, chtěje se spojit s knížaty hornoslezskými, stejně jako totéž mnil Konrád Černý. Eschenloer tu celkem souhlasí se Schinckem. Jeho výraz v textu latinském, že liga nebyla „bene nodata“, nachází v dotčeném právě místě ve zpracování německém svůj výklad. A Eschenloer později, ohlížeje se zpět, mohl napsati, že to bylo „ein böses Anheben und ein verdechliches, dasz dieser Bund nicht würde feste sein“.

² Zase tu lze ukázati na Eschenloerovu (Gesch. I. 58) charakteristiku obou Konrádů Olešnických, z nichž Bílý přivěsil svou pečeť k zápisu spolkovému: mělť prý zvyk, že, kam se obrátil jeden, tam musel býti i druhý; zde tím „druhým“ byl ovšem Konrád Bílý.

³ Zpráva Schinckova. V lehnickém fasciklu nyní v korunním archivu (č. 1371, č. 10) se při listu Fridricha Braniborského Hedvice Lehnické z 18/8 1458 zachoval formulář zápisu o spolku i o volbě „staršího“. Dluhoš 14. 267 připomíná usnesení o rozvrhu počtu pěších i jízdných na každého knížete i každé město: na 1000 zl. majetku měl býti placen jeden pěší.

ského, jenž, zdá se, pro Viléma se ve Vratislavi ještě nejvíce zasazoval, tvoře s bratrem Janem a s Jindřichem Hlohovským užší skupinu, a jenž poslům saským i ukázal zápis spolkový, byl učiněn pokus, získati spolku i Viléma; to ovšem se mohlo státi jen předmětem jednání dalšího¹.

Je zřejmo, že tato obranná opatření a zvláště výhrady v oficielní odpovědi i v zápisu spolkovém o „křesťanském“ králi mířily proti Jiříkovi a v tom se setkávaly s obecnou nepřízní, ne-li nenávistí k němu ve Slezsku a zvláště ve Vratislavi. A přece vlastní výsledek sjezdu nebyl jemu tak nepříznivý, jak se zdálo a jak i poslové saští se snažili jej vykládati². Nebylo tu přímého odmítnutí a jen krátkozraká předpojatost mohla předpokládati, že klausule o králi „křesťanském“ jej vylučuje, alespoň v zemích vedlejších, z dalšího sporu. Slezáci se již svou odpovědí vzdávali naděje, že spor bude rychle rozhodnut, a o tom svědčily i jejich branné přípravy. Nejen král Kazimír, nýbrž i Jiřík získával tím čas k dalšímu jednání, v němž dotčená náboženská výhrada, jakmile by se mu dostalo formálního uznání od kurie, ztrácela proti němu své ostří: pak pře nabývala již rázu spíše politického než právního, neboť vratislavská odpověď, předem přímo nevylučujíc ani Jiříka, nestavěla se zásadně na stanovisko legitimistické a její úmyslně neurčité znění o „příslušných místech“ otvíralo cestu různým možnostem.

Tento odklad byl již vlastně značným neúspěchem Viléma Saského, usilujícího o to, aby byl na základě dědického práva své ženy Anny, jako nejstarší sestry Ladislavovy, prostě za pána uznán: bylot patrno, že Slezáci, i pokud smýšleli legitimisticky,

¹ V druhé polovině května 1458 se o tom děje zmínka v instrukci Vilémově k Baltazarovi (Drážd. II. 33), jemuž posel (Braun) měl poděkovati za jeho dobré služby ve Vratislavi i za pocty saským poslům; posel měl zároveň jednati i s Janem Zahaň. a s Jindřichem Hlohovským, čímž se dobře vyznačuje jejich bližší vztah k Vilémovi. Také lze již sem zařaditi zmínku Baltazarovu z jeho listu Vilémovi z 3/4 1459 (II. 58), jak si svou věrností k Vilémovi zjednal u Jiříka i Čechů nenávist (sr. i níže). V první půli června 1458 v instrukci k bratru Fridrichovi Vilém přímo praví, že byl Baltazar ve Vratislavi jediný, kdo chtěl s Vilémem spolek (I. 269 a).

² To uznává i Bachmann, Ein Jahr böhmischer Gesch. v AÖG. 54. 119 a d.

přece se úplně s Vilémovým výkladem práva dědického neztožňovali. A obtíž při další snaze o uznání jeho dědických nároků byla tím větší, že vedle papeže, jemuž připadalo rozhodnutí o náboženské stránce pře, druhým „příslušným“ místem, které mělo rozhodnouti stránku politickoprávní, nemohl býti nikdo jiný než císař. Byla-li pak místná obava, aby se papež nedal svěsti k uznání husitského krále, byla nejistota vůči císaři tím povážlivější, ježto kromě dosti zjevné jeho přízně k Jiříkovi, která Viléma hned od počátku znepokojovala, bylo při císařově váhavé povaze již napřed jisto, že se rozhodnutí v každém případě protáhne a že v ně bude moci zasáhnouti tlak poměrů i nových událostí.

A příklad Moravy i přes to, že její poměr k Čechám nebyl zcela stejný s poměrem druhých zemí vedlejších, větší měrou německých a katolických, k zemi hlavní, byl svůdný a ukazoval nebezpečí zápasu s Jiříkem: co se zde, na Moravě, právě stalo Habsburkům, nenaznačovalo to již i výsledek ve Slezsku pro Viléma? V nezdaru habsburském na Moravě se již ohlašoval nepříznivý vliv sporu mezi Habsburky o Rakousy, který bude působiti i na další průběh sporu o dědictví po Ladislavovi. Neúspěch habsburský na Moravě byl i porážkou Vilémovou, protože posiloval jeho soupeře Jiříka a byl přípravou k jeho zasažení v Rakousích, které, sblíživíc Jiříka s císařem, bylo i zde příčinou jeho uznání.

Císař Fridrich až dotud skoro ničím neprojevil, že by měl kromě Rakous i zájem o ostatní země Ladislavovy¹. Zato vyvinul neobyčejnou horlivost, aby si jako nejstarší člen rodu habsburského získal Rakousy bez ohledu na svého bratra Albrechta i na Zikmunda Tyrolského²; omylem při tom bylo předpokládati, i když snad sám císař těchto výkladů nevyučoval, že si získáním Vídně zjedná i Uhry a Čechy³, ježto osudy těchto království

¹ O tom svědčí i „ratslag“ Knorrův Albrechtovi Branibor. z května 1458 (Drážd. I. 140 a).

² Již 5/12 1457 psal Vídeňským, at se jen jeho přidrží jako dědice a zeměpána, a 18/12 přímo jim k tomu jako důvod uváděl princip seniorátu (Chmel v SB. Wien. Akad. 22. 84–85).

³ Sr. „Volbu“ 658–59.

tehdy nijak nezáležely na tom, kdo ve Vídni bude pánem. Než právě s jeho úsilím o uznání v Rakousích se neshodovalo, protestoval-li proti tomu, že jeho bratr Albrecht 5. března dal Oldřicha Eicingeru uvězniti. Jeho vztahy k Eicingerovi byly sice v poslední době dobré¹, takže císař pak tvrdil, že Eicinger spolu s ostatními třemi správci zemskými, kteří již 22. ledna 1458 byli od sněmu ustanoveni vedle 32 členného výboru, byl ve Vídni k jeho žádosti a rozkazu pro dobro i jednotu země a že špatný příklad, daný jeho zajetím, způsobí v Rakousích jen válku a zmatky². Přece však nebylo v Rakousích zájmům habsburským mužů nad Eicingeru nebezpečnějšího.

Byl-li Eicinger v době Ladislavově vedle Jiříka a Hunyada alespoň na čas třetím, rakouským členem triumvirátu, který za krále vládl, bylo možno čekati, že ani po smrti mladého krále příklad budínské a pražské volby nezůstane bez příslušné obdoby rakouské. Úloha pouhého pomocníka jiných — také Vilémovi Saskému bylo doporučeno hleděti si jeho mocné podpory³ — zdála se mu příliš skromnou. Můžeme věřiti kronikáři Ebendorferovi, třebaš byl jeho odpůrcem, praví-li, že slyšel od věrohodného svědka výrok Eicingerův, že by se nechtěl vsaditi o 50.000 zl., že se nestane vévodou rakouským: a jestliže výrok ten patří až v souvislost s událostmi r. 1459, byl by jej Eicinger stejně mohl pronésti již o rok dříve⁴. Vévoda Albrecht ho zajisté pokládal za schopna, aby následoval příkladu Matyášova i Jiříkova, z nichž i o druhém stejně Albrecht jako Eicinger mohli již 5. března večer míti zprávy, kdy spolu

¹ Sr. výše 89, jak Eicinger s ním jednal o smír s králem Ladislavem. O věcech rakouských po smrti Ladislavově podrobně jedná Zeissberg v AUG. 58. 67 a d.

² Vídeňský „Copeybuch“ ve FRA. II./7. 102: 8/3 1458 (již druhý císařův list k Vídeňským o Eicingeru).

³ Baltazar z Monschiedelu (sr. výše 147) radil někdy na počátku prosince 1457 ve Vídni Leubingovi a Konrádovi z Pappenheimu, aby se Vilém snažil skrze prostředníky vejíti ve styk s Eicingerem, který v Rakousích je „etvas vast angesehen“ (list Leubingův a Konrádův 13/12 1457: Drážď. I. 279 b).

⁴ Pez, SS. rr. Austr. II. 921 (předtím je věta: „Et novissime in materia differentiae erga imperatorem se baculum, currum et aurigam aliorum Austrigenarum [sicut dicebatur] constituit et ut se patrocinio regis Bohemiae subderent, efficaciter persuasit et effecit“).

v „Praghause“ měli k pozvání Albrechtovu rozmluvu beze svědků a kdy byl Eicinger zatčen¹. Albrecht pak to odůvodňoval, vycházející tak vsříc pověstem o účasti Eicingerově na smrti Ladislavově, neurčitými narázkami na „falešné listy i jed a ještě jiné naléhavé věci, o nichž nyní nelze mluvit“, které prý mu se strany Eicingerovy hrozily, přes to však prohlašoval, že ho nezajal o život, ani o statky². Jak mu záleželo na osobě Eicingerově, dobře vystihují noviny, šířící se z Vídně, podle nichž vévoda Zikmund císaři řekl, že Eicinger nestojí za to, aby se ho císař tak „tvrdě“ ujímal, neboť za svou zlobu, k níž se sám přiznal, by spíše zasloužil ani ne tak doživotní vazby v okovech, jako smrti; a vévoda Albrecht prý ironicky řekl, stojí-li tak císař o Eicingeru, že se chce s ním o něho rozdělit, dáti mu tělo a sobě ponechat hlavu³.

Než, jestliže Albrecht zajetím Eicingerovým odstraňoval nebezpečného soupeře, přece, i když okamžitě získával větší volnost akční, nezbavil se tím povážlivých důsledků svého překvapujícího činu na straně mocných jeho přátel. Mohl sice hned najít velmi příznivý ohlas v lidu i studentstvu vídeňském, a také leckteří magnáti, jako páni z Wallsee i ze Schaumburga, když se spolu s radou vídeňskou, dosazenou ještě za života Ladislavova právě od Eicingeru,

¹ Kronika rožmberská (Höfler, SS. rr. hus. II. 78 i AUG. XII. 359) praví, že Eicinger byl zatčen „dominica Oculi hora tertia noctis.“ – Zpráva o smrti Ladislavově ze středy 23/11 1457 byla již v pátek (25/11) ve Vídni („Konec Lad. Pohr.“ 152⁴); stejně rychle to mohlo být i se zprávou o volbě z 2/3. – Zeissberg 111⁴ již konstatoval, že v souvislost s volbou pražskou kladli zajetí Eicingerovo též Palacký a Bachmann (u tohoto, Ein Jahr 103, je to nejen pomsta, nýbrž i „eine kluge Präventivmassregel des Herzogs“). O zajetí Eicingerově i dalších událostech rakouských sr. též K. Schalk, Aus der Zeit d. österreich. Faustrechts 1440–1463 v Abh. zur Gesch. u. Quellenkunde d. St. Wien III. (1919) 142 a d.

² List stavů rakouských z 12/3. 1458: Copeybuch 109–10. Sr. i „Konec Lad. Pohr.“ 177².

³ Noviny z března 1458, poslané od Jindřicha Hlohovského Fridrichovi Branibor.: Drážd. I. 210; Albrecht prý byl ochoten, shodnou-li se páni o to, předvésti Eicingeru před stavy, aby sám na sebe vyznal „sine boszheit vnd verretterey“. – Podle Dluhoše 14. 265 Eicinger („adhibitis tormentis“) vyznal „singulas calliditates, tractatus et ingenia, quibus venenatio huiusmodi per eos [skrže něj, Matyáše a Jiříka proti Ladislavovi] practicabatur“.

marně pokoušeli vyručití zajatého správce z vazby¹, resignovaně se vzdávali nezbytí. Avšak za bratry zajatcovými, kteří ovšem neustávali v úsilí, vězně vybavit, zůstali státi jako důrazná hrozba jeho mocní spojenci vnější, Jiřík a Matyáš.

Vliv Eicingerův na Jiříka se sice leckdy stejně, jako vliv Opla z Fictum, přeceňoval², avšak, i když si Jiřík svou nezávislost dovedl vždy uchovati, přece jeho poměr k Eicingerovi byl příliš blízký, aby mohl bez odporu snést proti němu čin podobného rázu, jakým bylo jeho úskočné zatčení od vévody Albrechta. Již 13. března si Jiřík vedle protestu ke knížatům rakouským stěžoval Vídeňským, že dopustili Eicingerovo zajetí, ač není ničím vinen, a pobízel je, aby mu nedovolili ublížiti, „když nyní sami sebe mocní jste i svobodní a nejste žádnému knížeti sliby a přísahami vázání“³. Vídeňští na to Jiříkovi neodpověděli a oznámili to jen císaři: nemělo jim toho býti zapomenuto⁴. Jiřík byl zatím příliš doma zabrán starostmi o upevnění svého panství, aby hned mohl učiniti důsledky z tohoto svého zakročení v Rakousích, avšak věc tu, která mu podávala vítanou příležitost, aby vystoupil proti vévodovi Albrechtovi jako mstitel jeho bezpráví, jen podložil, až budou doma věci důležitější opatřeny. Že ji s očí neztrácel, bylo patrné z nového zakročení, jehož sice nepochybně byl původcem, ale které tentokráte, 6. dubna 1458, bylo spojeno se jménem Matyáše Uherského, rozmnožujíc tak vhodně stranu stoupenců Eicingerových a zesilujíc dojem jeho zatčení na cizinu, třebaš i Matyáš se zatím pro domácí obtíže nového svého postavení musil omeziti jen na slova. Matyáš, žádaje Vídeňské za osvobození Eicingerů, sliboval, že se tento pak jim i vévodovi Albrechtovi ze všeho zodpoví; jinak však hrozil spolu

¹ „Hofmer“ z Vídně po 5/3 1458: Drážď. I. 112; zde se též ozývá obvinění Eicingerů, „das konig Laslaw vergeb n ist wurden“.

² „Podle biskupa záhřebského Baltazara byli Eicinger i Opl „des Jursigk vast mechtig“ (list Konráda z Pappenheimu a Leubinga 13/12 1457 Vilémovi Sas.: I. 279b). O Oplovi se při této příležitosti dovídáme, že měl od krále Ladislava zápis na hrad a zboží Limpach, odkud bral velký roční plat. Jde tu patrně o hrad Lengbach v rakouské čtvrti nad Vídeňským lesem (sr. K. Schalk 496).

³ Copeybuch 115–16. Zmínka o tom, že Jiřík psal i knížatům rakouským, je v jeho listě Řezenským 30/6 1458: Gemeiner, Regensburg. Chronik III. 273.

⁴ Jiříkova opověď Vídeňským 2/7 1458 ve FRA. 20. 157 i vídeňský memoriál císaři z 19/3 1458 v Copeybuchu 118.

s Jiříkem opatřiti, „aby takové nespravedlivé jeho zatčení prostě neminulo“, neboť ti, kdo jsou jemu a Jiříkovi milí, nebudou nespravedlivě uráženi¹. Obojí intervence, nepočítajíc ještě na praktické důsledky, měla zatím na mysli jiný cíl než vlastní vybavení Eicingerovo: Albrecht Rakouský měl jí býti odstrašen od pokusu, ucházeti se o uznání i v jiných zemích Ladislavových než v Rakousích. Tomu, co se dosud nestalo anebo co se zatím snad stalo v míře jen skrovné, mělo býti touto hrozbou zabráněno. O Uhrách není nic známo, z čeho by se dalo určitě souditi, že Albrecht vstoupil ve styky s tamními nespokojenci, aby tak alespoň napravil, co dosud zanedbal, nijak se o uprázdněný trůn královský neucházejí. Jinak však bylo na Moravě, ač i zde dědický nárok habsburský byl prohlášen ku podivu pozdě, jako by i mladší Habsburkové byli nakaženi váhavou nerozhodností císařovou.

Je pochopitelno, že i Albrecht Rakouský a Zikmund Tyrolský, stejně jako císař, obraceli hlavní pozornost k Rakousům, hledíce zde svým spojením vyvážití převahu císařovu. Zdá se však, že jejich zdržlivost jinde třeba vykládati i nedostatkem finančních prostředků. Alespoň finance Albrechtovy byly nepochybně silně zatíženy krátkou, přece však nákladnou výpravou proti rušiteli míru Mladvaňkovi (Vaňkovi z Rachmanova), který na Moravském poli měl dva opevněné tábory: její zdar ovšem zdvihl v Rakousích Albrechtovu vážnost a zároveň odstranil i nebezpečného hejtmana, jehož spolku s císařem se Albrecht obával². Tak se snad stalo, že se Albrecht i Zikmund v Čechách spokojili pouhou přihláškou svých nároků, ač učinili-li tak vůbec³, a na Moravě v poslední chvíli, když již zde byl sněm svolán, narychlo žádali města moravská, aby stavové v Brně počkali na jejich poselstvo. Než i pak došel do Brna jen jejich list z 10. dubna, když se již stavové a s nimi i městští poslové rozejeli, ač tito původně slibovali se zdržeti⁴.

¹ Copeybuch 132 – 33.

² Zeissberg 115 a d.: Albrecht vytrhl 29/3 do pole.

³ Volba 659⁵¹ a 727¹⁵.

⁴ O tom činí na počátku zmínku list obou vévod z 10/4 z Vídně: FRA. 20. 146 – 48. Došel 12/4 a Brněnští ostatním městům poslali jen jeho opis (čekalo se však poselstvo): 12/4 Brněnští Znojenským ve FRA. II/2. XXXI.¹² Že sněm v Brně již bude „propediem“, praví Tas z Boskovic v listu k Joštovi z Rožmberka 27/3 (FRA. 20. 143).

Na Moravě k víře jako činiteli dělivému přistupovala neméně silně a výrazně národnost. Husitské šlechtě, která měla v zemi převahu, bylo na konec v poměru k volbě Jiříkově těžko vzpírati se mocnému zřeteli národnostnímu a náboženskému, i když ani ohled státoprávní nebyl bez silného důrazu. Národní a husitské království Jiříkovo mohlo sice buditi protesty proti způsobu, jak bylo ustaveno, avšak věc sama se posléze musila dotknouti i srdce moravských Čechů a utrakvistů a pohnouti je k dohodě. Již pobyt Jiříkův na Moravě před volbou byl k tomu přípravou a brněnský sněm, který se sešel kolem 8. dubna, v podstatě již rozhodnutím, alespoň pro šlechtu: za obvyklých výhrad, že svobody zemské i stavovské budou potvrzeny, i s tím dodatkem, že král opatří, aby se již příště nestalo porušení volebního práva zemí vedlejších, stavové byli ochotni krále přijmouti za svého markraběte, jakmile na Moravu přijede¹.

Ani města se tomu přímo nevymykala, třebaže zcela se šlechtou nesouhlasila, avšak jejich požadavek, že se má s králem jednati, aby se sjednotil s církví římskou², naznačoval, že hledají odkladu, patrně z důvodu již dotčeného, že městští zástupci čekali na poselstvo habsburské. Požadavek ten byl znamením, že se ani na Moravě odpor proti Jiříkovi zásadně nepřipínal k právní stránce sporu, k uznání dědických nároků habsburských nebo saských, třebaže se jinak pokládalo za nepříslušné Jiříka uznati, pokud nebude rozhodnut spor o dědické nároky. Přání, udržeti věci, pokud bylo možno, v nerozhodnosti, vedl města i k účasti na poselstvu, které ze sněmu bylo do Prahy posláno³. Jinak však jejich němectví a katolictví určovalo cestu jinou, kterou s nimi z náboženských důvodů nastoupil i nový biskup olomoucký Tas z Boskovic, ač jen na krátko. Šlo tu především o Brno, Olomouc,

¹ Tamtéž II/2. XXVIII¹⁰. Podrobnosti patří v jinou souvislost a zmíním se o nich jinde: zde jde právě jen o vztah Moravy k cizině. — Že Moravané jej v Brně uznají, čekal král již před sněmem, jak svědčí list Jošta z Einsiedlu do Chebu 29/3 v AUG. 39. 264.

² Tak si vykládám nedatovanou zmínku Znojemských o poselstvu v Praze, jehož návratu se má vyčkati (tamtéž XXXIII¹⁰). List ten časově náleží mezi list Znojemských Jindřichovi z Lipého ze 17/4 (tam. XXXIII¹³) a mezi jejich odpověď Albrechtovi Rakouskému z 26/4 (tamtéž XXXIII¹¹).

³ FRA. II/2. XXXI.¹³

Znojmo a Jihlavu; Uničov a Hradiště byly jako Tas jen dočasnými průvodci¹. Ve Vratislavi byla tato situace vykládána tak, že páni až na pány z Cornštejna a Bítova přijali Jiříka za krále a „zvolili“ jej za markraběte, kdežto města se chovají jako Slezáci². Poměry však na Moravě byly příliš rozdílné od Slezska, aby se tam německá menšina s pevnou důvěrou mohla oddávat nadějím, které ostatně, zdá se, sama ve Slezsku pomáhala utvzovovati³, že bude jí možno zachovati neutralitu podobně jako Slezákům. Bylo to v českém a husitském prostředí tím těžší, že ani mezi dotčenými čtyřmi městy, která lze pokládati za představitele moravského němectví a katolictví, brzo nebylo žádoucí jednoty⁴; snad i zde bylo to vlivem liknavosti Habsburků, která, jako v případě Vilémově ve Slezsku, byla vykládána jako opatrnictví.

I Habsburkové si přáli, aby stavové zemí Ladislavových⁵, především ovšem sousední Moravané, prostě uznali jejich dědický nárok, dokládáný smlouvami, které se jim k tomu hodily. Jak již víme, argumentovali smlouvami českorakouskými (z r. 1364), které pro Moravu doplnili důvodem právě zde velmi účinným, věnným zápisem Zikmundovým Albrechtovi Rakouskému z r. 1423 na Moravu, prý „k věčnému dědictví“. Moravané – Habsburkové se obraceli ke všem stavům, nejen k městům – měli k dalšímu

¹ Znojemští 14/4 1458, odpovídající Brněnským, charakteristicky mluví jen ještě o Olomouckých a Jihlavských (tamtéž XXXII. 14). O všech šesti městech mluví 27/4 Václav Schinck (FRA. 20. 150). Že Tas již tehdy byl rozhodnut pro Jiříka, naznačuje Schinckova poznámka, že biskup chce jeti do Prahy ke korunovaci.

² List Schinckův 150.

³ V témže listě ve větě „Vnd haben [města moravská] jre botschaft alhy gehort (aic)“, třeba místo „gehort“ čísti „gehabt“, takže města moravská, z nich nejspíše Olomoučtí nebo Brněnští, měla na sjezdu Vratislavském své zástupce, což dobře souhlasí s tím, co dále Schinck praví, že se asi moravská města spojí se Slezáky.

⁴ Znojemští po 14/4 (sr. jejich nedatovaný list z pozn. 205²) byli zatím, dokud se jejich zástupci z Prahy nevrátili, proti posláni poslu k Albrechtovi, ač se proti Brněnským (a patrně i Olomouckým) v tom nestavěli neústupně.

⁵ Kromě Slezska poslali oba Habsburkové svůj „ansprochsbrief“ i do Šestiměstí: alespoň Schinck 19/4 ujišťoval Zhořelecké, že jim takový list přijde (FRA. 20. 149).

jednání poslati své zástupce do Vídně k 8. květnu, anebo, kdyby se jim to nehodilo, měli se shodnouti o sněm do Brna, na který by oba vévodové své posly vypravili¹.

Potřeba chvíle, patrně nutnost určité dohody před korunovací, ke které Jiřík je zval², přiměla města, aby již 19. dubna zase měla svůj sjezd v Brně, k němuž i císař zvláštní list poslal, žádaje, aby stavové proti každému hájil i nároků rodu habsburského na Moravu³. Císař, zdá se, při této příležitosti určitě nevyložil, v čem záleží výlučný habsburský nárok na Moravu, ač z jiného, o něco dřívějšího jednání víme, že jeho právní nárok byl v té příčině určitější než jeho bratra i bratrance, opíraje se o přednost potomstva mužského před ženským⁴. Podle toho, co následovalo, lze se domnívati, že Albrecht Rakouský sjezdu brněnskému slíbil určitou pomoc, neuznají-li Jiříka. Jestliže nebylo o tom ještě rozhodnuto na sjezdu samém, vyjasnění nastalo, když se moravské poselstvo z Prahy vrátilo, jak ani jinak nemohlo býti, s odmítnutím zmíněného, pro Jiříka nepřijatelného požadavku náboženského. Města se proto odhodlala vzdorovati králi i mocí⁵. A jejich odhodlání k tomu, snad již napřed oznámené sjezdu vratislavskému⁶, pravděpodobně nezůstalo ani na Slezáky bez účinku.

¹ FRA. 20. 146–48. Že do Brna nebylo posláno slavné poselstvo, vévodové omlouvají tím, že je právě mají u císaře v Novém Městě.

² To byl asi list, který Znojenským poslal Jindřich z Lipého, načež oni p. Jindřichovi odpověděli, že města budou míti sjezd v Brně k 19/4 (FRA. II/2. XXXIII¹³).

³ Lichnovsky VII., Reg. č. 35: 17/4 1458 Nové Město, Císař, jenž prý již i předešlému sněmu do Brna psal, ovšem myslí, že 19/4 bude v Brně sněm zemský.

⁴ Sr. výše pozn. 147³. Když 21/8 1458 zástupcové saští na dvoře císařském jednali se zástupci Albrechtovými a proti užití smluv českorakouských (z r. 1364) na prospěch Habsburků uváděli, že podle nich dědí jeden rod po druhém až po vymření po meči i po přeslici a že Anna je tu dědičkou, ať se určuje posloupnost jakkoli – Heimburk, mluví Albrechtův, nemohl to vyvrátiti (Drážď. II. 86a).

⁵ 9/5 z Prahy již zástupce braniborský oznamoval, že se moravská města – mluví se tu však jen o čtyřech, bez Uničova a Hradiště – králi vzepřela a že Albrecht do nich vložil něco svého lidu (FRA. 20. 151).

⁶ O poselstvu moravském sr. výše pozn. 206³.

Tak zde i tam odpor proti Jiříkovi vyvrcholil možností válečného konfliktu, ovšem za podmínek, které, třebaš u Slezáků byly příznivější, v žádném případě neslibovaly mnoho zdaru. Jestliže se Slezáci rozhodli pro neutralitu, nemajíce zatím žádné cizí opory a mohouce v krajním případě spoléhati jen na sílu Dolního Slezska, moravská města sice oporu takovou měla v Albrechtovi Rakouském, avšak oporu dosti slabou v poměru k silné většině, české a utrakvistické, která se proti nim spojí s králem. Vyskytl se sice i pokus, obojí odpor sloučiti v jeden proud¹, avšak ten hned zapadl, nemaje při různorodosti obou složek příznivých vyhlídek a nemoha se ani řádně rozvinouti pro rychlost, s jakou události postupovaly. Jiříkovi se nerozhodností odpůrců i jejich nejednotností podávala znamenitá příležitost, které neopominul využítí, jakmile doma dosáhl nezbytného doplňku své volby, jakmile byl za krále korunován. Omezoval-li se zatím většinou jen na nutnou obranu, přešel po korunovaci v útok.

¹ Sr. tamtéž.
